

MASTEROPPGAVE

Emnekode: HI330LS

Navn: Embret Henriksen

Det Øst-Romerske rikets framstilling i
norske og svenske lærebøker.

Dato: 15.05.2020

Totalt antall sider: 62

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse	i
Innledning	1
Analysen av læreboktekstene	2
Kontekst	5
Stoffutvalg og representativitet	6
Historiefaget i norsk og svensk skole	7
Svenske lærebøker	8
Almgren, H. Bergström, B. Löwgren, A. Alla tiders historia 1b (2018)	8
Nyström, H. Nyström, L. Nyström, Ö. Perspektiv på historien - Plus. (2017)	10
Nyström, H. Nyström, L. Nyström, Ö. Perspektiv på historien – 50p. (2017)	11
Larsson, O. Möt historien 1b (2016)	12
Larsson, O. Möt historien 50p (2014)	13
Almgren, H. Larsson, H. A. Alla tiders historia Bas (2013)	14
Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. Epos 1b (2012)	15
Sandberg, R. Epos 1a1 (2011)	16
Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. Epos – För gymnasieskolans kurs A och B (2001)	17
Kjellin, G. Westin, G. T. Åberg, A. Människans historia 1 (1990)	19
Brolin, P. Dannert, L. Holmberg, Å. Historiens hovedlinjer, lærobok for gymnasiet – Åk1 (1970)	23
Johannesson, G. Seth, I. Söderlund, E. Medeltidens och nya tidens historia för gymnasiet (1962)	25
Oppsummering	28
Norske lærebøker:	28
Dørum, K. Hellerud, S.V. Knutsen, K. Njåstad, M. I ettertid – lærebok i historie for vg2 og vg3 (2016)	28
Heum, T. Moum, T. Teige, O. Alle tiders historie vg2. (2013)	30
Aastad, S. A. Libæk, I. Stenersen, Ø. Sveen, A. Historie vg2-3 (2013)	33
Hansen, A. B. Killerud, I. H. Madsen, P. A. Roaldset, H. Sæther, E. Perspektiver – Historie vg2 – vg3. (2013)	36
Eliassen, J. Krag, C. Støa, S. Tønnesson, K. Spor i tid – Verden før 1850. (1995)	39
Benedictow, O. J. Norges- og verdenshistorie før 1850, VK1. (1995)	43
Alnæs, K. Norges- og Verdenshistorie før 1850. (1984)	45
Ræder, A. Verdenshistorie for realskole og gymnas (1969)	47
Sammenligning av tendenser i Norge og Sverige.	49
Kontekst, læreplaner og årsaksforklaringer.	50
Konklusjon	53
Litteraturliste:	55

Innledning

På slutten av 1960- og begynnelsen av 1970-tallet ble det stilt spørsmål rundt lærebokas framtidige posisjon i skoleverket og utdanningen ettersom nye pedagogiske strømninger samt nye muligheter med andre former for media satte den tradisjonelle lærebokas posisjon i fare. Men i 1970 var det mye som tydet på at læreboka fortsatt kom til å bestå som det viktigste kommunikasjonsmiddelet i skolen.¹ Senere undersøkelser fra 2014 viser at læreboka fortsatt i dag har en dominerende posisjon i historieundervisningen. ifølge flere informanter ved skoler i Agder spiller læreboka en viktig rolle når undervisningen planlegges.² Lærebøkernes sentrale posisjon i undervisningen i hvert fall i Norge, gjør dem til et relevant tema når en diskuterer historiefaget i skolen, og analyser av lærebøkene vil dermed fra mitt ståsted være faglig relevant.

Det er mitt inntrykk at det Øst-Romerske riket står mye sterkere innen den svenske historieforskningen. I Sverige finner man for eksempel avdelinger for bysantinske studier ved flere universiteter, som for eksempel Uppsala,³ og Gøteborg.⁴ Det er også et svensk forskningsinstitutt i Istanbul (SRII).⁵ Jeg har ikke klart å finne tilsvarende eksempler på forskning om det Øst-Romerske riket i Norge. På grunn av dette ønsker jeg å undersøke om denne tilsynelatende forskjellen også eksisterer med tanke på skolebøker og hvordan Øst-Rom framstilles i norske og svenske lærebøker. Min hypotese da jeg begynte denne oppgaven var at lærebøkene vil reflektere denne forskjellen på en eller annen måte.

Spørsmålet blir da:

Hvordan framstilles det Øst-Romerske riket i norske og svenske lærebøker?

Underspørsmål til dette vil være:

Hvordan er lærebøkernes framstilling forskjellige?

Hva kan forklare disse forskjellene?

---

¹ Angvik, Magne (1982). «Skolebokanalyse som tema for lærerutdanning og forskning». *Norsk pedagogisk tidsskrift. No 66*, Norsk lektorlag Norsk lærerlag. (s.367)

² Justvik, Nils Martin (2014). *Lærebokas dominerende posisjon i historieundervisningen- bare for elevenes skyld?* Universitet i Agder: Acta Didactica Norge

³ *Greek and Byzantine Studies*. Tilgjengelig fra: <<https://www.lingfil.uu.se/research/greek-and-byzantine-studies/>> [lest: 13.05.2020]

⁴ Byzantinology. Tilgjengelig fra: <<https://www.gu.se/english/research/find-our-researchers/?subjectId=605010102>> [lest: 13.05.2020]

⁵ *Swedish Research Institute in Istanbul*. Tilgjengelig fra: <<https://www.srii.org/>> [lest: 13.05.2020]

Jeg har med tanke på denne oppgaven først og fremst valgt ut lærebøker av nyere dato, men også noen lærebøker av eldre dato for å se hvordan eventuelle forskjeller har utviklet seg over tid. Jeg vil se på bøker fra den videregående skolen og den svenske gymnasieskolen. Alle bøkene i oppgaven vil være fra etter 1950, denne avgrensingen skyldes først og fremst behovet for en avgrensning for ikke å få en altfor stor oppgave, samt praktiske hensyn som visse lærebøkers tilgjengelighet.

Innen lærebokanalyse i Norge er «Skolebokanalyse som tema for lærerutdanning og forskning» av Magne Angvik, kanskje en av de mest sentrale artiklene om temaet, og den er mye brukt i oppgaver som benytter seg av lærebokanalyse som tema, og vil til en viss grad også bli brukt i denne oppgaven ettersom Angvik gir noen føringer og beskrivelser av analyse som jeg mener vil være relevant.

Jeg vil i denne oppgaven ta for meg det Angvik beskriver som en gruppeanalyse, Jeg vil i denne oppgaven først og fremst se på mer moderne skolebøker, men også undersøke noen tidligere bøker for å se hvordan forskjeller eller likheter har utviklet seg over tid. Denne oppgaven vil av denne grunn både ha det Angvik beskriver som horisontal og vertikal analyse.⁶

Analysen av læreboktekstene

Analysen vil først og fremst være en representasjonsanalyse av det Øst-Romerske rike innen norske og svenske læreboktekster, lærebøkene vil være mine kilder under dette prosjektet. Representasjonsanalyser studerer hvordan ting, personer eller saksforhold blir framstilt gjennom språklige og ikke-språklige uttrykk.⁷ Denne formen for analyse vil være godt egnet for det jeg ønsker å se nærmere på. Og jeg mener at det vil gi en bedre innsikt i tema enn for eksempel en kvantitativ analyse av hvor mange sider et tema får, eller hvor mange ganger bestemte ord dukker opp i lærebokteksten. Med tanke på denne representasjonsanalysen er det flere faktorer jeg vil se nærmere på.

Den første faktoren vil være ordbruken til de forskjellige læreboktekstene. Dette vil etter min mening være den viktigste faktoren ettersom alle lærebøkene inneholder tekst, her vil jeg se nærmere på hvilke språklige uttrykk som brukes i sammenheng med det Øst-Romerske rike. Bruker teksten nøytrale eller ladede begreper? Dersom teksten bruker ladede begreper, er

---

⁶ Angvik (1982), (s.370-371)

⁷ Andersen, Astri. Rosland, Sissel, Ryymin, Teemu. Skålevåg, Svein Atle. (2015) *Å gripe fortida, innføring i historisk forståing og metode*. Det Norske Samlaget. Oslo. (s.110)

disse begrepene positive eller negative? Dette vil gi et innblikk i forfatterens tilnærming til dette tema og hvilken rolle tema kan ha i undervisningen som boken legger opp til.

En annen faktor med tanke på selve teksten er hva som blir inkludert innen temaet om det Øst-Romerske rike. Som nevnt tidligere vil dette i denne oppgaven være mer nyttig enn hvor mange sider temaet får innen lærebokteksten, ettersom antall sider ikke gir noe dypere innblikk i hvordan tema framstilles og hvilken oppfatning man sitter igjen med etter å ha lest teksten. Men dersom læreboka gir mer plass til tema kan den inkludere mer stoff om temaet også. Lærebøker må ofte dekke mange tema og forfatterne må dermed også være oppmerksomme på hvilke temaer de ønsker å vektlegge. Og jeg vil i denne analysen også se nærmere på dette. Er det Øst-Romerske rike en fotnote eller setning i slutten av framstillingen av Romerriket, eller er det gitt en plass i lærebokens fortelling om middelalderen osv.? Hvilke deler av det Øst-Romerske rikets historie blir tatt med i lærebokteksten? Lærebokas organisering av stoffet vil dermed også spille en rolle. Dukker det Øst-Romerske rike in flere ganger? Befinner det seg i bakgrunnen?

Hvilken form lærebokteksten har er også et element jeg ønsker å inkludere for å se om det her er forskjeller mellom norske og svenske læreboktekster. Bjarne Bjørndal skriver om fire forskjellige former for læreboktekster:

1. Den fortellende og skildrende lærebokteksten er en form som kommuniserer direkte med leseren. Den gjør det mulig for leseren å leve seg inn i de hendelser og forhold som teksten forteller om. Denne formen for læreboktekst skal være godt egnet til å overføre verdisyndepunkter, men har også sine svakheter og begrensninger, som f.eks. å gi upresise eller overfladiske kunnskaper, eller fordreide og stereotypiske forestillinger. Bjørndal påpeker at det for eksempel ikke er usannsynlig at stereotypiske forestillinger, fordommer og holdninger som en nasjon kan ha i forhold til en annen, blant annet kan ha blitt skapt av fortellende framstillinger i lærebøker, og at fordommer og stereotyper kan komme til uttrykk i denne formen for læreboktekst.⁸
2. Foreskrivende, veiledende og instruerende tekst gir elevene direkte anvisninger, og er dominerende i sammenhenger hvor formålet er å gi grunnleggende kunnskaper og ferdigheter. Den kan være lite egnet til å stimulere en elevs skapende intelligens og

---

⁸ Bjørndal, Bjarne. (1967) *Om Lærebøker, Vurderingskriterier, forskningsoppgaver*. Kristiansand. Universitetsforlaget. (s.37-38)

lite egnet til å hjelpe elevene å forske, ettersom denne formen for læreboktekst presenterer ferdig kunnskap.⁹

3. Generaliserende tekst som navnet tilsier gir en generaliserende framstilling. Ettersom skolefag bare representerer en liten del av all kunnskapen som eksisterer på et felt, må undervisningen ofte gi en generaliserende framstilling for å kunne gi elevene en forståelse av sammenhenger og helheter. En utfordring med generaliserende læreboktekster er å skape generaliseringer som inneholder meningsfull kunnskap og som ikke blir innholdsfattige.¹⁰
4. Tekst som framstiller teorier, systemer og prinsipper har til formål å sette kunnskaper inn i systemer som bygger på bestemte prinsipper. De fleste vitenskapelige disipliner er basert på grunnleggende idéer og systemer. Formålet med denne formen for læreboktekst er at elevene skal lære viktige begreper, fundamentale synspunkter osv.¹¹

Jeg ønsker å inkludere dette aspektet i min undersøkelse av lærebokteksten for å se om det er forskjeller mellom hvordan norske og svenske lærebøker tilnærmer seg temaet, og om potensielle forskjeller i lærebøkernes faglige tilnærming har en innvirkning på hvordan lærebøkene framstiller det Øst-Romerske riket. Jeg regner med at noen former for læreboktekster som for eksempel den fortellende teksten vil være mer prominent enn for eksempel den foreskrivende teksten, i hvert fall med tanke på dette temaet.

Arbeidsoppgaver assosiert med det Øst-Romerske rike vil også være en faktor jeg ønsker å se nærmere på. Arbeidsoppgaver assosiert med temaet vil gi et inntrykk av at forfatterne legger opp til et visst fokus på temaet. Her vil også for eksempel bruken av ord og uttrykk igjen spille en rolle. Hvilke ord bruker oppgaveteksten? Hvilke aspekter ved det Øst-Romerske rike legger oppgave opp til at elevene skal undersøke nærmere? Etter min mening er arbeidsoppgavene en viktig del av den helhetlige framstillingen på samme måte som bilder, og bidrar til å forme læreboken som helhet og elevenes oppfatninger.

Bruken av bilder vil også være en del av analysen, som nevnt ovenfor er det både språklige og ikke-språklige uttrykk som kan framstille et tema. Bilder i lærebøker utgjør en del av det helhetlige faglige innholdet i lærebokteksten.¹² Det vil derfor være nyttig å inkludere bildene i analysen ettersom de bidrar til den helhetlige presentasjonen, og blir mer enn bare

---

⁹ Bjørndal. (1967) (s.38-39)

¹⁰ Bjørndal. (1967) (s.39-40)

¹¹ Bjørndal. (1967) (s.40-41)

¹² Bjørndal. (1967) (s.49)

dekorasjon.¹³ Jeg vil her se på både hvilke bilder som blir brukt, men også teksten som hører til bildene (dersom bildene har noen form for forklarende undertekst), og hvordan disse bidrar til den helhetlige framstillingen av det Øst-Romerske riket.

Kontekst

Representasjoner vil alltid være bundet til bestemte kontekster der framstillingene blir til.¹⁴ Lærebøkene eller forfatterens oppfatninger av et tema eksisterer ikke i et vakuum, ei heller er lærebøkens kontekst nødvendigvis lik i Norge og Sverige. Jeg vil i denne oppgaven derfor inkludere forskjellige faktorer som kan bidra til å forklare forskjeller og likheter mellom norske og svenske lærebøker, og deres framstilling av det Øst-Romerske riket. Hvilken kontekst en velger å prioritere er avhengig av hva en ønsker å få ut av kildemateriale og hva en ønsker å finne svar på.¹⁵ Og jeg har i forhold til denne oppgaven valgt å se på følgende:

Læreplaner er en av elementene jeg ønsker å se nærmere på og som jeg mener vil være nyttig å inkludere med tanke på lærebøkene, deres fokus og utforming. Læreplaner forteller oss om hva myndigheter ønsker at historiefaget skal inneholde, hvordan det skal fungere og hva elevene skal få ut av faget.¹⁶ Det har alltid vært et forhold mellom fagets innhold og lærebøkene, og en form for vekselvirkning mellom lærebøker og fagets målsettinger.¹⁷ Eksisterende lærebøker kan ha innvirkning på nye fagplaner. Et viktig element av skolereform er at lærebøkene er bygd opp i samsvar med læreplanen og fagets målsetting.¹⁸ Læreplanens formål er som nevnt å vise oss hvilke mål skolen og fagene skal ha og å sette disse inn i en større sammenheng, disse målene kan være faglig kompetanse, kulturelle verdier osv. Lærebøker blir en videreføring av læreplanens funksjoner, og de presenterer og velger ut fagstoff i samsvar med læreplanens retningslinjer. Det er dermed lærebokforfatterens oppgave å velge ut det fagstoffet som vil være best egnet til å møte læreplanens mål og retningslinjer.¹⁹

Dette forholdet mellom læreplan og lærebok, gjør læreplanene til en viktig del av min oppgave og analyse. Etersom læreplanenes innhold og fokus henger så tett sammen med lærebøkens, kan læreplanene være veldig nyttige til å forklare forskjeller og likheter i læreboktekstene. Jeg vil derfor i denne oppgaven også inkludere en del om norske og svenske

---

¹³ Bjørndal. (1967) (s.49)

¹⁴ Andersen et. al. (2015) (s.111)

¹⁵ Ryymin, Teemu. *Å arbeide med tekstanalyse* (s.45-69) Melve, Leidulf. Ryymin, Teemu (red.) (2018) *Historikerens arbeidsmåter*. Oslo. Universitetsforlaget. (s.53)

¹⁶ Lund, Erik. (2016) *Historiedidaktikk, en håndbok for studenter og lærere*. Oslo, Universitetsforlaget. (s.51)

¹⁷ Bjørndal. (1967) (s.26)

¹⁸ Bjørndal. (1967) (s.26-27)

¹⁹ Bjørndal. (1967) (s.27-28)

læreplaner. Hvilke forskjeller er det mellom kompetansemålene for læreplanene i Norge og Sverige. Er det noe i læreplanene som legger opp til forskjeller mellom fokuset i undervisningen for Norge og Sverige? Blir det Øst-Romerske riket gitt noe spesifikt fokus i noen av læreplanene?

Lærebokforfatterne er også et element jeg ønsker å se nærmere på. Som nevnt ovenfor er det lærebokforfatterens oppgave å velge ut fagstoffet i lærebøkene i forhold til læreplanen. Hvilke historiske hendelser og temaer som vil være viktige å fokusere på vil dermed kunne variere fra forfatter til forfatter. Lærebokens innhold og fokus kan dermed variere avhengig av dette, derfor ønsker jeg, hvor det er mulig å se litt nærmere på forfatterne av lærebøkene jeg analyserer. Hvilken bakgrunn har forfatterne? Er boken skrevet av lærere eller historikere? Arbeider forfatterne på videregående skoler eller universiteter? Er det generelle forskjeller på forfatterne av norske lærebøker sammenlignet med forfatterne av svenske lærebøker?

Akkurat dette elementet vil riktignok ikke være hoveddelen av min analyse, men jeg ønsker å inkludere denne faktoren ettersom det kan være en årsaksforklaring for potensielle forskjeller mellom lærebøkene. Ikke nødvendigvis kun i forhold til Norge sammenlignet med Sverige, men også for lærebøkene innad i hvert land. Forskjellige forfattere vil ha forskjellige oppfatninger om historiske tema, samt hvordan fagstoffet burde tilpasses læreplanens retningslinjer. Jeg tror at læreplanene mest sannsynlig vil spille en større rolle med tanke på årsaksforklaringer, men dersom det er en sammenheng mellom forfatterens bakgrunn og hvordan det Øst-Romerske riket blir framstilt i lærebøkene, ønsker jeg å få dette med i analysen, det samme gjelder om det er forskjellige tendenser med tanke på hvem som skriver lærebøker i Norge og i Sverige.

Stoffutvalg og representativitet.

Med tanke på mitt utvalg av lærebøker har jeg hovedsakelig valgt lærebøker som følger de nyeste læreplanene både i Norge og i Sverige. Mitt ønske for denne masteroppgaven er først og fremst å se på forholdene slik de er i dag.

Innen den norske skolen blir eldre historie gjennomgått på VG2, og jeg har derfor valgt bøker på dette klassetrinnet. Utvalget av bøker er basert på hvilke bøker jeg klarte å få tak i, med tanke på de nyeste bøkene sjekket jeg flere bokhandler og forlag for å forsikre meg om at jeg kunne få med meg så mange som mulig.

Det samme gjelder de nyeste svenske lærebøkene hvor jeg prøvde å få med meg et så bredt utvalg av lærebøker som mulig. Her valgte jeg å inkludere bøker både i historiefagets kurs

1a1 og 1b (forskjellen mellom disse vil jeg komme tilbake til i neste kapittel). Dette valget har også ført til at det med tanke på antall er langt flere svenske lærebøker i analysen enn norske.

Med tanke på de eldre bøkene var jeg noe mer begrenset med tanke på hva jeg kunne få tak i, spesielt med tanke på de svenske lærebøkene, utvalget der er dermed blitt en konsekvens av hva jeg har greid å samle sammen, og mitt fokus for stoffutvalg med tanke på eldre lærebøker ble dermed å ha i hvert fall en lærebok for hver læreplan i perioden jeg ser på. Gjerne spredt litt utover med tanke på utgivelsesår. Det samme gjelder de eldre norske lærebøkene i historie, her er det riktignok litt enklere å finne stoff ettersom mange lærebøker er tilgjengelige via nasjonalbibliotekets sider.

Hovedtanken med de eldre lærebøkene er først og fremst å få et visst tidsperspektiv og innblikk i lærebøkens utvikling utover selve læreplanene. Kanskje få et innblikk i lærebøkens struktur, jeg har holdt meg til lærebøker som det i hvert fall etter mitt inntrykk hadde sett mye bruk i skolen. Ettersom nasjonal historie og verdenshistorie ofte hadde forskjellige lærebøker i noen av de tidligere læreplanene, har jeg valg å fokusere på bøker innen verdenshistorie når det kommer til de eldre bøkene.

Med tanke på representativitet vil jeg si at mitt utvalg av nyere lærebøker er representativt, at jeg har fått inkludert nok bøker til at de kan brukes til å se generelle tendenser i oppsett og fokus osv. Og ettersom dette er hoveddelen av oppgaven er jeg ikke så bekymret på akkurat dette punktet.

Med tanke på de eldre bøkene er selvfølgelig muligheten noe større for at bøkene ikke alltid vil være representative ettersom jeg ikke har et like bredt utvalg av bøker på dette punktet. Men jeg tror at de sammen med sine relevante læreplaner og annen støttelitteratur fortsatt vil kunne være en nyttig del av masteroppgaven.

Historiefaget i norsk og svensk skole.

Historiefaget har noe forskjellig oppsett i den norske og svenske skolen. Som nevnt i kapitlet ovenfor er det i Sverige forskjellige kurs innen historie, mens vi i Norge har et historiefag i skolen har de flere forskjellige i Sverige.

I Norge er historie et obligatorisk fag for de studieforbereidende linjene, samt det påbyggende året for generell studiekompetanse. Her begynner man med historie på andreåret (Vg2) og

faget er delt inn slik at man dekker eldre historie på Vg2 og moderne historie på Vg3. Dette er reflektert iblant annet kompetansemålene som for Vg2 fokuserer på eldre historie.²⁰

I den svenske gymnasieskolen eksisterer det yrkesforberedende og høgskoleforberedende linjer. Ganske likt som i Norge, er de yrkesprogrammene rettet inn mot et yrke, og de høgskoleforberedende programmene er rettet inn mot høyere utdanning ved høgskole og universitet. Den svenske gymnasieskolen har tolv yrkesprogram og seks høgskoleforberedende program.²¹

Hvert kurs i den svenske gymnasieskolen er også verdt en viss poengsum. Disse poengene henger sammen med fagets omfang, og de forskjellige gymnasieprogrammene i Sverige omfatter hvert totalt 2500 gymnasiepoeng.²² Det er her de forskjellige kursnavnene i historie kommer inn. Kurs 1a1 eller 50-poengskurset er ment for gymnasieskolens yrkesprogram og tekniske program, og kur 1b som er 100 poeng er ment for de andre programmene.²³ I Sverige er historie etter dagens læreplan (Gy11) dermed et felles fag for alle de forskjellige programmene, i motsetning til i Norge hvor det kun er et obligatorisk fag for dem som ønsker studiekompetanse.

Svenske lærebøker.

Jeg vil i denne delen se nærmere på de forskjellige svenske lærebøkene i historie.

Almgren, H. Bergström, B. Löwgren, A. Alla tiders historia 1b (2018)

Denne læreboken, ment for historiefagets kurs 1b på gymnasieskolen. Boken tar for seg historien fra menneskehetens begynnelse og fram til i dag. Boken har også et kapittel om kildekritikk. Boken er på 452 sider, av disse er sidene 13-146 fokusert på eldre historie. Lærebokteksten er fortellende.

---

²⁰ *Læreplan i historie - fellesfag i studieforbereende utdanningsprogram (HIS1-02)*. Tilgjengelig fra: <<https://www.udir.no/kl06/HIS1-02/Hele/Kompetansemal/etter-vg2-studieforbereende-utdanningsprogram>> [lest: 14.05.2020]

²¹ *Skillnaden mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program*. Tilgjengelig fra: <<https://www.gymnasieguiden.se/informeras/skillnaden-mellan-ett-yrkesprogram-och-ett-hoegskolefoerberedande-program>> [lest: 14.05.2020]

²² *Ämnen, poäng och inriktning*. Tilgjengelig fra: <<https://www.gyantagningen.se/utbildningar/nationella-program/amnen-poang-och-inriktning.html>> [lest: 14.05.2020]

²³ *Om ämnet Historia*. Tilgjengelig fra: <https://www.skolverket.se/download/18.6011fe501629fd150a2892b/1530187210036/Kommentarmaterial_gymnasieskolan_historia.pdf> [lest: 14.05.2020]

Med tanke på forfatterens bakgrunn er Hans Almgren lektor ved gymnasieskolen og har skrevet flere lærebøker.²⁴ Jeg har ikke klart å finne noen informasjon om bokens andre forfattere utover det at de begge har jobbet med tidligere versjoner av dette læreverket.

Det Øst-Romerske riket nevnes for første gang i denne læreboken i sammenheng med Romerrikets deling i 395, her nevnes det at Konstantinopel ble hovedstaden i riket og at riket besto fram til slutten av middelalderen da det ble erobret av tyrkerne.²⁵ Riket blir igjen nevnt i sammenheng med de germanske folkevandringene, og her brukt som kontrast til det Vest-Romerske riket som gikk under på 400-tallet, dette blir forklart med at det Øst-Romerske riket ikke var like utsatt for omveltningene og dermed klarte å bestå. På samme side om den arabiske folkevandringen, nevnes det at det Øst-Romerske riket også greide å holde stand mot den arabiske ekspansjonen.²⁶ Det Øst-Romerske riket nevnes også i sammenheng med splittelsen mellom den romersk-katolske og den gresk-ortodokse kirken, her nevnes det at den Øst-Romerske keiseren var overhodet for kirken og at det ble drevet misjonærarbeid blant slaviske folkegrupper og hvordan dette førte til utviklingen av det kyrilliske alfabetet.²⁷ Til slutt nevnes også det Øst-Romerske riket i sammenheng med det Osmanske riket. Her nevner forfatterne hvordan tyrkerne fra 1000-tallet og utover erobret deler av det Øst-Romerske riket og hvordan de til slutt erobret Konstantinopel i 1453 som igjen førte til at det Øst-Romerske riket opphørte å eksistere.²⁸

Med tanke på bruken av bilder er det ett bilde i boken relatert til det Øst-Romerske riket, dette er et kart som viser en oversikt over den arabiske ekspansjonen. Det Øst-Romerske riket vises på kartet og bildet støtter teksten som sier at det Øst-Romerske riket klarte å holde stand mot den arabiske ekspansjonen. Med tanke på arbeidsoppgaver, er det ingen arbeidsoppgaver relatert til det Øst-Romerske riket, men der er heller ikke noen oppgaver som jeg kan se relatert til eldre historie generelt i denne læreboken heller.

Med tanke på representasjon er det som går igjen at det Øst-Romerske riket klarte å bestå helt fram til slutten av middelalderen, dette nevnes ved flere anledninger i læreboken. Jeg vil si at boken bruker et nøytralt språk, og det er ingen ord eller begreper brukt om det Øst-Romerske riket som jeg vil anse som positivt eller negativt ladede begreper. Utover dette er det stort sett

---

²⁴ Hans Almgren. Tilgjengelig fra: <<https://www.gleerups.se/forfattare/hans-almgren-a10441>> [lest:14.04.2020]

²⁵ Almgren, H. Bergström, B. Löwgren, A. (2018) *Alla tiders historia 1b*. Malmö- Gleerups Utbildning AB. (s.54)

²⁶ Almgren. Bergström. Löwgren. (2018) (s.59)

²⁷ Almgren. Bergström. Löwgren. (2018) (s.77)

²⁸ Almgren. Bergström. Löwgren. (2018) (s.124)

kun koblingen mellom det Øst-Romerske riket og den gresk-ortodokse kirken som virkelig kommer fram fra lærebokteksten, og det Øst-Romerske riket som enhet blir ikke viet noe spesielt fokus, det skal riktignok nevnes at boken ser ut til å være mer fokusert på samfunn og hendelser (som folkevandringer og korstog) enn på de enkelte kongerikene som oppsto under middelalderen.

Nyström, H. Nyström, L. Nyström, Ö. Perspektiv på historien - Plus. (2017)

«Perspektiv på historien» er for kurs 1b i historie og omhandler historien fra menneskets opprinnelse og fram til vår tid. Den inneholder også kapitler om historie som fag og kildekritikk. Boken har tre hovedforfattere, Hans Nyström, Lars Nyström og Örjan Nyström. Boken bruker fortellende tekst. Boken er på 600 sider, og av disse er sidene 31-192 fokusert på eldre historie.

Med tanke på forfatterens bakgrunn er det varierende mengder med informasjon. Lars Nyström er universitetslektor ved Göteborgs universitet, og hans forskning har stort sett dreiet seg rundt 1800- og 1900-tallet.²⁹ Örjan Nyström har for det meste arbeidet med fokus på arbeiderbevegelsens framvekst, han er hedersdoktor ved Göteborgs universitet.³⁰ Hans Nyström har erfaring som lærer i grunnskolen og gymnasieskolen.³¹

Det Øst-Romerske riket dukker for første gang opp i lærebokteksten i slutten av kapitlet om antikken, dette er i sammenheng med Romerrikets deling i 395. Her nevner forfatterne at Romerriket delte seg inn i Øst og Vest og at Konstantinopel ble hovedstaden i det Øst-Romerske riket. Utover dette er den eneste andre informasjonen i dette kapitlet at det Øst-Romerske riket til slutt falt i 1453, dette nevnes i sammenheng med det Vest-Romerske rikets fall.³²

Det Øst-Romerske riket dukker igjen opp i kapitlet om den tidlige middelalderen, dette er i underkapitlet om Konstantinopel og den arabiske verden. Her nevner forfatterne hvordan tyngdepunktet i Middelhavsverden beveget seg sør og østover til det Øst-Romerske og de arabiske rikene, de nevner også at det Øst-Romerske riket hadde klart seg ganske bra under

---

²⁹ Lars Nyström. Tilgjengelig fra:

<<https://historikastudier.gu.se/ominstitutionen/personal?userId=xnysla#tabContentAnchor1>> [lest: 17.02.2020]

³⁰ Karlson, Lars-Olof. *Örjan Nyström ny hedersdoktor* (2014). Tilgjengelig fra:

<<http://gu.se/omuniversitetet/aktuellt/nyheter/detalj/?contentId=1218849>> [lest: 10.03.2020]

³¹ Nyström, H. Nyström, L. Nyström, Ö. (2017) *Perspektiv på historien – 50p.* Malmö. Gleerups Utbildning AB

³² Nyström, H. Nyström, L. Nyström, Ö. (2017) *Perspektiv på historien – Plus.* Malmö. Gleerups Utbildning AB. (s.74)

folkevandringstiden, hadde et livskraftig jordbruk og store byer, her bruker de Konstantinopel med sin halve million innbyggere som eksempel. Utover dette fokuserer dette underkapitlet først og fremst på Arabia og spredningen av islam.³³

Under kapitlet om korstogene blir det Øst-Romerske riket igjen nevnt. Under det første korstoget nevnes det at keiseren i Konstantinopel ga korstoget sin velsignelse blant annet fordi han ville sende korsfarerne videre så fort som mulig, ettersom korsfarerne ble sett på som ukultiverte og råe barbarer. Videre står det at korstogene fikk størst betydning på det kulturelle planet. Her skriver forfatterne at korsfarerne ble kjente med mer utviklede kulturer og intellektuelt liv enn de var vant med i sine hjemland. Her er det da den øst-romerske og den arabiske kulturen de henviser til.³⁴ I kapitlet om nordisk middelalder nevnes det også at vikingene i østerled nådde fram til Konstantinopel, men læreboken gir ikke noen detaljer utover at vikingene nådde fram til Konstantinopel og Det kaspiske hav.³⁵

Med tanke på bilder og oppgavetekst er det ingen bilder relatert til Det Øst-Romerske riket utover et par kart hvor riket dukker opp, dette er først og fremst kartet som viser de arabiske rikenes ekspansjon og kartet som viser vikingenes viktigste ferder. Boken har en oppgave som kan direkte relateres til det Øst-Romerske riket. «Konstantinopel, Muhammed och Karl den store var alla viktiga under äldre medeltid. Hur?»

Det Øst-Romerske riket blir i denne læreboken for så vidt framstilt som en stormakt, med en avansert kultur, store byer, jordbruk osv. og det dukker stort sett opp kun når det er relevant for andre temaer som for eksempel delingen av Romerriket eller Korstogene. Unntaket til dette er underkapitlet om Konstantinopel og den arabiske verden, her blir det beskrevet med livskraftig jordbruk og store byer. Og dette underkapitlet er mest fokusert på Arabia.

Nyström, H. Nyström, L. Nyström, Ö. Perspektiv på historien – 50p. (2017)

Skrevet av de samme forfatterne som «Perspektiv på historien – Plus», denne boken er ment for gymnasieskolens historiekurs 1a. Boken begynner med en introduksjon til historiefaget, og et kapittel om kildekritikk før den går gjennom historien fra de første menneskene og fram til i dag. Hvert kapittel i boken har en rask oppsummering og oppgaver i slutten av kapitlet. Læreboken fokuserer i hovedsak på nyere tids historie, perioden fra menneskets begynnelse

---

³³ Nyström. Nyström. Nyström. (2017) *Perspektiv på historien – Plus.* (s.83-84)

³⁴ Nyström. Nyström. Nyström. (2017) *Perspektiv på historien – Plus.* (s.100-102)

³⁵ Nyström. Nyström. Nyström. (2017) *Perspektiv på historien – Plus.* (s.111)

og fram til 1700-tallet blir behandlet fra side 29-50 i boken.³⁶ Boken har totalt 312 sider, og lærebokteksten er fortellende.

Med tanke på det Øst-Romerske riket og dets framstilling er det egentlig ikke så mye å skrive om, lærebokteksten nevner Øst-Rom i sammenheng med Romerrikets deling, hvor de skriver at i år 395 ble Romerriket delt opp i en vestlig del med Roma som hovedstad og en østlig del med Konstantinopel som hovedstad, og at den østlige delen levde videre i ytterligere tusen år.³⁷ Utover dette dukker ikke det Øst-Romerske riket opp igjen i lærebokteksten. Med tanke på billedbruk er det Øst-Romerske riket inkludert i et kart som viser vikingenes reiser østover og vestover³⁸, men utover at dette kan bidra til å gi eleven en viss forståelse av rikets utbredelse på 800- og 900-tallet, gir det ikke noen videre informasjon om temaet. Det er ingen oppgaver assosiert med Øst-Rom ettersom det ikke er arbeidsoppgaver relatert til noen av epokene før 1700-tallet.

Ettersom det Øst-Romerske riket blir viet ca. en setning i hele boken er det vanskelig å si noe om dets representasjon utover at det blir inkludert, men med tanke på at antikken og middelalderen bare har fått to sider hver i boken (dersom vi ser bort fra delene om vikingtiden og middelalderen i Sverige), er det kanskje ikke så overraskende.

Larsson, O. *Möt historien 1b* (2016)

«Möt historien 1b» er skrevet av Olle Larsson og som navnet tilsier er boken ment for kurs 1b i historie. Boken tar for seg historien fra de første høykulturene og fram til i dag, og har i tillegg deler om historie som felt, kilder og historiebruk. Som flere av de andre bøkene har også denne boken et fokus på moderne historie. Boken har 316 sider av disse er sidene 38-71 fokusert på eldre historie. Læreboken har fortellende tekst.

Bokens forfatter, Olle Larsson har doktorgrad i historie, og har arbeidet som lektor i historie ved katedralskolen i Vaxjö, han har i tillegg til dette læreverket også skrevet mange vitenskapelige og populærvitenskapelige bøker og artikler i historie.³⁹

Med tanke på det Øst-Romerske riket, blir dette nevnt i sammenheng med Romerrikets deling i 395 og det Vest-Romerske rikets undergang i 476, her nevnes det at det Øst-Romerske riket levde videre helt fram til 1453 da hovedstaden Konstantinopel falt i de Osmanske tyrkernes

---

³⁶ Nyström. Nyström. Nyström. *Perspektiv på historien – 50p.* (2017) (s.5)

³⁷ Nyström. Nyström. Nyström. *Perspektiv på historien – 50p.* (2017) (s.37)

³⁸ Nyström. Nyström. Nyström. *Perspektiv på historien – 50p.* (2017) (s.45)

³⁹ Larsson, O. (2016) *Möt historien 1b*. Malmø. Gleerups utbildning AB. (Bokens omslag)

hender. Videre i avsnittet skriver forfatteren at det er viktig å påpeke at det bare var den vestlige delen som gikk under og at den romerske kulturen levde videre. Det nevnes også at mye av den klassiske vitenskapen ble overtatt av Araberne i løpet av 600-tallet.⁴⁰ Et annet sted hvor det kan argumenteres for at det blir nevnt er i kapitlet om middelalderen hvor det nevnes at den kristne verden ble delt i to mellom katolikker og ortodokse, og at de ortodokse var underlagt patriarken i Konstantinopel, mens katolikkene ble styrt av paven i Roma. Det Øst-Romerske riket som enhet blir ikke nevnt med navn, men ettersom Konstantinopel har blitt nevnt som Øst-Roms hovedstad vil jeg si at det er rimelig å si at det Øst-Romerske riket blir framstilt som gresk-ortodoks.

Det er ingen bilder brukt i sammenheng med det Øst-Romerske riket, med tanke på arbeidsoppgaver er det heller ingen som er direkte relatert til det Øst-Romerske riket. Det er en oppgave som spør om arven etter antikken.⁴¹ Men med tanke på lærebokteksten er denne mest sannsynlig tiltenkt delen av læreboken som snakker om arven etter Rom hvor det først og fremst blir nevnt arkitektur, rettssystem samt bruken av latin i vitenskapen og moderne språk som spansk, italiensk og fransk. Ingen av punktene nevner eller kobler noen av eksemplene opp mot Øst-Rom.⁴²

Så med tanke på representasjon og framstilling gir ikke denne noe særlig større innblikk enn at det Øst-Romerske riket varte lengre enn det Vest-Romerske. Utover dette kan en argumentere for at boken også framstiller Øst-Rom som gresk-ortodoks og at den romerske kulturen levde videre i riket. Selv om delen om den romerske kulturen er et mer generelt utsagn og ikke relatert til noen spesiell enhet.

Larsson, O. Möt historien 50p (2014)

Denne læreboken er 1a1-versjonen av «Möt historien 1b» og er tiltenkt bruk i gymnasieskolens yrkesforberedende og lærelingeprogram. Boken er noe kortere enn 1b-versjonen og har igjen et større fokus på moderne historie, boken bruker mindre plass enn 1b på forskjellige temaer og dette inkluderer eldre historie. Boken har samme oppsett som boken for 1b med kapitler om historie som felt, kildekritikk og den tar igjen for seg historien fra de første høykulturene og fram til i dag. Boken har også samme forfatter som 1b. Denne boken

---

⁴⁰ Larsson. (2016) *Möt historien 1b*. (s. 49)

⁴¹ Larsson. (2016) *Möt historien 1b*. (s.70)

⁴² Larsson. (2016) *Möt historien 1b*. (s. 49)

har 224 sider og av disse er sidene 32-60 fokusert på eldre historie. Som i 1b-versjonen er også denne lærebokteksten fortellende.

Det Øst-Romerske riket nevnes igjen i sammenheng med Romerrikets deling, og denne delen er identisk til teksten i 1b-versjonen.⁴³ Men denne læreboken inkluderer ikke delingen av den kristne kirken inn i romersk-katolsk og gresk-ortodoks. Med tanke på bilder er det heller ingen bilder relatert til temaet i denne boken, og oppgavene er også identiske med 1b-versjonen.⁴⁴ Lærebokens framstilling av det Øst-Romerske riket blir dermed mer eller mindre identisk med framstillingen i «Möt historien 1b».

Almgren, H. Larsson, H. A. Alla tiders historia Bas (2013)

Læreboken er ment for historiefagets kurs 1a1, og er ment for elever på lærlingutdanningen eller yrkesforberedende programmer. Boken fokuserer mest på den moderne historien med tyngden lagt på 1900-tallet og det tidlige 2000-tallet, men tar også for seg den tidligere historien fra steinalderen og fram til i dag. De tidligere historiske epokene blir riktignok ikke viet like mye tid som de senere epokene.⁴⁵ Av bokens 238 sider er sidene 10-32 fokusert på eldre historie. Bokens tekst er fortellende.

Boken har to forfattere, Hans Almgren, som også er forfatter av «Alla tiders historia 1b» og har bakgrunn som lektor på gymnasieskolen⁴⁶ og Hans Albin Larsson som har bakgrunn som lærer på gymnasieskolen, men nå jobber som professor i historie ved høgskolen i Kristianstad. Larsson har også deltatt i utarbeidelsen av kursplanene i historie.⁴⁷

Læreboken bruker relativt kort tid på både antikken og middelalderen som tema. Det Øst-Romerske riket dukker opp to ganger den ene i sammenheng med Romerrikets fall, og den andre i sammenheng med middelalderens slutt og tyrkernes erobring av Konstantinopel.⁴⁸ Med tanke på representasjon og presentasjon av tema nevnes det i sammenheng med antikkens slutt at mye av dens kultur overlevde og Det Øst-Romerske riket er et av eksemplene på dette. Det skal riktignok nevnes at bruken av latin og antikke forfatteres innflytelse blir nevnt før Østrom, og at hovedinformasjonen som presenteres om tema er at

---

⁴³ Larsson, O. (2016) *Möt historien 50p.* Malmø. Gleerups utbildning AB. (s.41)

⁴⁴ Larsson. (2016) *Möt historien 50p.* (s. 60)

⁴⁵ Almgren, H. Larsson, H. A. (2013) *Alla tiders historia Bas.* Malmø. Gleerups Utbildning AB (s.1)

⁴⁶ *Hans Almgren.* Tilgjengelig fra: <<https://www.gleerups.se/forfattare/hans-almgren-a10441>> [lest:21.03.2020]

⁴⁷ *Hans Albin Larsson.* Tilgjengelig fra: <<https://www.gleerups.se/forfattare/hans-albin-larsson-a10848>> [lest:22.03.2020]

⁴⁸ Almgren. Larsson. (2013) (s. 13, 15)

Konstantinopel ble erobret av tyrkerne i 1453. Med tanke på oppgaver og bilder er det ingen bilder eller oppgaver relatert til det Øst-Romerske riket.

Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. Epos 1b (2012)

Skrevet av Robert Sandberg, Per-Arne Karlsson, Karl Molin og Ann-Sofie Ohlander, denne læreboken, ment for gymnasieskolens 1b-kurs i historie. Boken tar for seg historien fra de første menneskene og fram til moderne tid, boken har også et kapittel om historiebruk, kildekritikk, periodisering osv. Læreboken bruker fortellende tekst, er 406 sider lang, og av disse er sidene 21-74 fokusert på eldre historie.

Per-Arne Karlsson har utdanning innen historie og jobber med lærerutdanning ved Stockholms Universitet. Mye av hans arbeid dreier seg om didaktikk og historieundervisning, hans arbeid ellers har dreid seg rundt Sveriges tidlige industrialisering på 1700-tallet.⁴⁹ Karl Molin er professor emeritus ved Stockholms universitet, mye av hans arbeid er fokusert på moderne historie, spesielt svensk innenriks og utenrikspolitikk under andre verdenskrig og den kalde krigen.⁵⁰ Ann-Sofie Ohlander har jobbet som professor ved Örebro universitet, hennes forskning har blant annet dreiet seg om den svenske utvandringen til Amerika og kvinners og barns historie.⁵¹ Om forfatter Robert Sandberg har jeg ikke klart å finne noen konkret informasjon, med tanke på hans akademiske bakgrunn eller arbeid i skolen.

Det Øst-Romerske riket dukker først opp i lærebokteksten i kapitlet om middelalderen. Denne delen handler om Romerrikets fall, og lærebokteksten stiller spørsmål rundt akkurat når Rom falt, ved å peke på at riket ble delt på 300 tallet, at det bare var den vestlige delen som gikk under, og at det Øst-Romerske riket med Konstantinopel som hovedstad fortsatte å eksistere fram til 1453, at det fortsatte å kalle seg selv Rom og førte videre den romerske arven. Teksten påpeker også at riket riktignok ble mindre og mindre fram til dets endelige fall i 1453.⁵² Riket nevnes også i sammenheng med den arabiske ekspansjonen her nevnes det at det Øst-Romerske riket med nød og neppe klarte seg, i motsetning til for eksempel det persiske riket, men at de mistet områder på østsiden og sørsiden av Middelhavet.⁵³ Det Øst-

---

⁴⁹ Karlsson, P. (2018) *Om Mig*. Tilgjengelig fra: <<https://www.su.se/profiles/perkar-1.190061>> [lest: 01.05.2020]

⁵⁰ Karl Molin. (2013) Tilgjengelig fra: <<https://www.historia.su.se/forskning/forskningsomr%C3%A5den/modernhistoria/2.9039/karl-molin-1.27806?cache=>>> [lest: 01.05.2020].

⁵¹ Ann-Sofie Ohlander (2009) Tilgjengelig fra: <https://web.archive.org/web/20100228155100/http://www.oru.se/humus/ann-sofie_ohlander> [lest: 01.05.2020]

⁵² Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2012) *Epos 1b*. Stockholm. Liber AB (s. 42-43)

⁵³ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2012) *Epos 1b* (s.44)

Romerske riket blir til slutt nevnt i sammenheng med det Osmanske riket, hvor forfatterne igjen nevner Konstantinopels fall i 1453.⁵⁴

Det Øst-Romerske riket er representert i to bilder i denne læreboken. Det ene bildet er et kart som viser det arabiske kalifatets utbredelse på sitt aller største, på midten av 700-tallet. Dette kartet inkluderer også Frankerriket og det Øst-Romerske riket.⁵⁵ Det andre bildet er et fotografi av Hagia Sofia, teksten som følger med bildet er generell fakta om bygningen, deriblant at den ble bygget på 500-tallet, som var etter «Romerriketets fall».⁵⁶ Bildet støtter dermed opp under læreboktekstens framstilling av Romerriketets fall. Det er ingen arbeidsoppgaver knyttet til det Øst-Romerske riket i læreboken.

Lærebokteksten bruker et nøytralt språk i sammenheng med det Øst-Romerske riket. Ord som «fantastisk» brukes riktignok til å beskrive Hagia Sofia, men om riket generelt er språket nøytralt. Det Øst-Romerske riket spiller ingen stor rolle i lærebokteksten som helhet, men forfatterne er veldig tydelig på at det Øst-Romerske riket var en fortsettelse av Romerriketets østre halvdel og ikke en ny enhet, og riket brukes først og fremst som et verktøy av forfatterne til å stille spørsmålstegn ved oppfatningen at Romerriket falt i slutten av 400-tallet.

Sandberg, R. Epos 1a1 (2011)

Epos 1a1, er en lærebok ment for gymnasieskolen kurs historie 1a1. Boken vektlegger moderne historie, men tar for seg historien fra den eldste tiden og fram til moderne tid. Boken har også et kapittel om periodisering og epoker, og om historiebruk⁵⁷ Boken er 256 sider lang og sidene 14-65 brukt på eldre historie. Som med 1b-versjonen er også denne lærebokteksten fortellende.

Bokens forfatter er den samme Robert Sandberg som har vært med på å skrive 1b versjonen av dette læreverket, denne boken har riktignok ingen av de andre forfatterne listet.

Det er ikke så mye å skrive om framstillingen av det Øst-Romerske riket i denne læreboken ettersom både tekst og bilder som er relevante for temaet er identiske med tekst og bilder i denne boken er identiske med 1b-versjonen.⁵⁸

Öhman, C. Historia 1a1 – för gymnasiet. (2010)

---

⁵⁴ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2012) *Epos 1b* (s.56)

⁵⁵ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2012) *Epos 1b* (s.45)

⁵⁶ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2012) *Epos 1b* (s.42)

⁵⁷ Sandberg, R. (2011) *Epos 1a1*. Stockholm. Liber AB. (s.4)

⁵⁸ Sandberg, R. (2011) (s. 40-41, 43-44)

Denne læreboken for kurs 1a1 i historie er først og fremst tiltenkt elever på yrkes- og lærlingeprogrammene på gymnasieskolen, og tar for seg historien fra de første menneskene og fram til moderne tid. «Historia 1a1» har et fokus på moderne historie, forfatteren begrunner dette med at det er et kort kurs. Boken fokuserer derfor på de globale forandringsprosessene som fant sted under 1800- og 1900-tallet.⁵⁹ Lærebokteksten er fortellende og er 240 sider lang. Av disse er sidene 19-39 fokusert på eldre historie.

Forfatteren, Christer Öhman har skrevet lærebøker til forskjellige klassetrinn blant annet på grunnskolen, og har vært universitetslektor ved Uppsala universitet.⁶⁰

Det Øst-Romerske riket dukker opp ett sted i denne læreboken, i delen om Romerriket, hvor det nevnes at riket ble delt og at Østrom falt i 1453.⁶¹ Og utover dette er det ikke nevnt. Det skal riktignok nevnes at perioden 3000 f.Kr – 500 e.Kr kun tar opp tre sider i denne læreboken, og at middelalderen tar opp fire. Og at mesteparten av boken som nevnt ovenfor er fokusert på den moderne historien. Det er heller ingen oppgaver direkte relatert til Det Øst-Romerske riket, og det blir nevnt i såpass liten grad at det ikke dukker opp i bokens stikkordregister. Sånn sett er det tilsynelatende en trend for lærebøker i historiefagets kurs 1a1, med tanke på vektlegging og fordeling av pensum, ettersom både Öhmans bok og Almgren og Larssons bok har mange likheter på dette punktet.

Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. Epos – För gymnasieskolans kurs A och B (2001)

Denne læreboken for kurs A og B i historie (etter læreplanen fra 1994) og tar for seg det historiske hendelsesforløpet fra de første menneskene og fram til moderne tid. Boken sorterer emnene kronologisk, men har også fargekoder i innholdsfortegnelsen som viser hvilke kapitler forfatterne anbefaler for de forskjellige kursene i historie.⁶² Bokens forfattere er de samme som den senere 1b-versjonen som var tilpasset læreplanen fra 2011. Boken er på 596 sider, av disse er sidene 3-206 fokusert på eldre historie. Lærebokteksten er fortellende.

Det Øst-Romerske riket blir først nevnt i sammenheng med Romerrikets deling i 395, hvor forfatterne nevner at rikets østlige del klarte å bestå.⁶³ Riket nevnes igjen i sammenheng med

---

⁵⁹ Öhman, C. (2010) *Historia 1a1 – för gymnasiet*. Stockholm. Natur & Kultur (s.3)

⁶⁰ Christer Öhman Tilgjengelig fra: <<http://www.rabensjogren.se/forfattare/116881-christer-ohman>> [lest: 19.03.2020]

⁶¹ Öhman C. (2010) (s.22)

⁶² Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) *Epos – För gymnasieskolans kurs A och B*. Uppsala. Liber AB (Bokens forord og innholdsfortegnelse)

⁶³ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s. 55)

Kina hvor forfatterne drar paralleller mellom Romerriket og Han-dynastiet i Kina, og hvordan begge rikene etter hvert gikk i oppløsning, her dras også en parallell mellom Sør-Kina og Øst-Rom som begge bevarte tradisjonene fra det originale storriket, mens de andre delene av riket mer eller mindre gikk i oppløsning.⁶⁴

I kapitlet om det middelalderen blir det Øst-Romerske riket gitt en egen del. Her skriver forfatterne at Øst-Rom klarte seg ganske bra under folkevandringstiden, og at de østlige middelhavsområdene var mer stabile. Øst-Rom blir beskrevet som et område med mer utviklet handel og lange håndverkstradisjoner, med store byer som blomstret. Det fantes også flere selveiende bønder i øst enn i vest, og befolkningen på landsbygden blir beskrevet som friere i Øst-Rom. Dette førte ifølge forfatterne til at bøndene i øst var mer lojale mot den romerske staten enn bøndene i vest. De største utfordringene for riket ifølge forfatterne var det persiske riket og etter hvert slaviske folkegrupper som trengte på mot Balkan, samt indre religiøse konflikter.⁶⁵ Kapitlet har også en del om det forfatterne beskriver som Roms tre arvtagere, Vest-Rom, Øst-Rom og det arabiske riket. Her nevnes det at Rom egentlig ikke gikk under, men at det bare var den vestlige delen som opphørte.⁶⁶

Boken har også en del om keiser Justinian I og keiserinne Teodora I. Teodora blir beskrevet som vakker og begavet, og Justinian blir beskrevet som den mest kjente keiseren i Øst-Rom. Denne delen fokuserer på Justinians arbeid med de romerske lovene og hvordan disse fortsatt kom til å ha en innflytelse på lovene i mange europeiske riker flere hundre år senere. Forfatterne har også inkludert et eksempel på hvordan Teodora hjalp Justinian å beholde makten under et opprør i 532.⁶⁷ Det er også et underkapittel om det Osmanske riket og Øst-Roms undergang, her nevnes det hvordan det Osmanske riket tok over stadig mer av det Øst-Romerske rikets områder helt til de til slutt beleiret og erobret Konstantinopel i 1453.⁶⁸

Utover dette blir det Øst-Romerske riket nevnt ved et par anledninger uten at det nødvendigvis er i hovedfokus. I underkapitlet om befolkning og bosetningsmønster nevnes det at Vest-Europa og det Øst-Romerske riket ble herjet av pestepidemier på 500- og 600-tallet.⁶⁹ I underkapitlet om handel nevnes det hvordan elveveiene knyttet Østersjøområdet sammen med Bysants og den arabiske verden, samt hvordan krydder og andre varer ble

---

⁶⁴ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s. 60)

⁶⁵ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s.64)

⁶⁶ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s.66)

⁶⁷ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s.66)

⁶⁸ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s.78-79)

⁶⁹ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s.68)

transportert fra øst til vest via Konstantinopol.⁷⁰ I kapitlet om middelalderen i Norden nevner forfatterne at vikingene nådde fram til det Øst-Romerske riket og Arabia.⁷¹

Med tanke på bruken av bilder dukker det Øst-Romerske riket opp på flere forskjellige kart, for eksempel over Romerrikets deling,⁷² riker på 500-tallet,⁷³ kalifatets utbredelse på 700-tallet,⁷⁴ viktige handelsveier,⁷⁵ korstog⁷⁶ og vikingferder.⁷⁷ Ikke alle disse kartene viser grensene til de forskjellige rikene, men de bidrar til å illustrere rikets posisjon og sentrale beliggenhet for handel osv. Kartene over Romerrikets deling og kalifatets utbredelse gir også et greit innblikk i rikets størrelse ved flere tidspunkt i historien. Det er ingen tekst som nødvendigvis gir noe større innblikk i temaet. I tillegg til dette har boken også inkludert mosaikkunst av Justinian og Teodora⁷⁸ og et fransk samtidsmaleri som viser beleiringen av konstantinopol.⁷⁹ Det er ikke noen tekst som hører sammen med disse bildene utover forklaringer av hva bildene skal forestille og hvor de er hentet fra, mosaikken er for eksempel fra en kirke i Nord-Italia.

I denne boken blir Det Øst-Romerske riket presentert som en fortsettelse og arvtager etter det romerske riket. Riket blir stort sett presentert som stabilt, selv om det nevnes at det etter hvert ble utsatt for press fra flere punkter. Språket i læreboken er nøytralt, selv om for eksempel det at bøndene blir beskrevet som friere enn i Vest-Europa kan sees på som positivt ettersom mange gjerne har positive assosiasjoner når det kommer til frihet. Riket blir også framstilt som sentralt med tanke på handel. Det som blir nevnt flest ganger om Øst-Rom er at det varte 1000 år lengre enn Vest-Rom.

Kjellin, G. Westin, G. T. Åberg, A. Människans historia 1 (1990)

«Människans historia 1» er en lærebok fra 1990 og er skrevet av Gunnar Kjellin, Gunnar T. Westin og Alf Åberg. Boken tar for seg historien fra de første menneskene og fram til 1815. Om lærebokens forfattere og deres bakgrunn. Gunnar T. Westin (1911-2008) var historiker og professor ved Stockholm Högskola og senere dekan ved det humanistiske fakultet ved

---

⁷⁰ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s.86)

⁷¹ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s.111)

⁷² Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s.55)

⁷³ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s.63)

⁷⁴ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s.76)

⁷⁵ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s.87)

⁷⁶ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s.108)

⁷⁷ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s.111)

⁷⁸ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s.66)

⁷⁹ Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) (s.79)

Stockholms universitet.⁸⁰ Alf Åberg (1916-2011) var professor og historiker og senere krigsarkivar ved krigsarkivet i Stockholm.⁸¹ Om forfatter Gunnar Kjellin har jeg ikke klart å finne noen informasjon. Lærebokteksten er fortellende, boken er på til sammen 256 sider og de første 100 sidene brukes sidene 6-176 på eldre historie.

Læreboken nevner det Øst-Romerske riket ved flere anledninger. Det første stedet er i kapitlet om antikken hvor det nevnes i sammenheng med Romerrikets deling, hvor det nevnes at det i den sterkt sentraliserte og byråkratiske østlige delen av Romerriket fantes grunn for fortsatt politisk samhold.⁸² Videre i kapitlet som heter «Världen i omvandling» dukker Det Øst-Romerske riket opp, her nevnes det at mens det Vest-Romerske riket ble splittet opp i germanske kongedømmer, ikke bare bestod det Øst-Romerske riket, men det utviklet seg, og at Bysants etablerte seg som et økonomisk maktsentrum i den østre delen av Middelhavet og vant kontroll over handelen der med Persia, Kina og India. At dets keisere utvidet dets områder så det omfattet blant annet Italia og deler av Nord-Afrika. Det nevnes videre at de romerske institusjonene ble opprettholdt, og at keiserne lyktes med å skape et effektivt byråkrati og en slagkraftig hær som i hovedsak besto av selveiende bønder som gjorde krigstjeneste mot at de måtte betale mindre skatt. Videre gis det en raks oppsummering av presset det Øst-Romerske riket var under fra blant annet den islamske ekspansjonen på 600- og 700-tallet, indre stridigheter i kirken, samt Bulgarer og dannelsen av det lombardiske kongeriket i Nord-Italia, men at det også på 800-tallet skjedde en religiøs og politisk samling i riket.⁸³

Videre i kapitlet om middelalderen spiller det Øst-Romerske riket på nytt en rolle. Her nevnes det at Det Øst-Romerske Riket på 800- og 900-tallet igjen begynte å gjenopprette seg og riket beskrives som kristendommens fremste kulturstat. Riket blir beskrevet med givende landbruk, en utmerket stilling innen handel, og høyt utviklet sjøfart. Videre skriver forfatterne at det Øst-Romerske riket var den eldre middelalderens best organiserte stater med forvaltning håndtert av trente embedsmenn, en hær av yrkeskrigere og en sterk flåte. Det nevnes videre at riket hadde skoler og sykehus, og en rik og velorganisert kirke som drev en framgangsrisk misjon til de slaviske folkegruppene, og dermed spredte den bysantinske kulturen i Øst-

---

⁸⁰ Schück, H. *Gunnar T. Westin. (2008) Kungl. Vitterhets historie och antikvitets akademien årsbok. 2009* Stockholm. Kungl. Vitterhetsakademien Tilgjengelig fra: <<http://www.vitterhetsakad.se/system/pdfs/687/KVHAA.2009.5Westin.pdf?1378459941>> [lest: 28.03.2020]

⁸¹ Alf Åberg. Tilgjengelig fra: <<https://stadslexikon.helsingborg.se/alf-berg/>> [lest: 05.04.2020]

⁸² Kjellin, G. Westin, G. T. Åberg, A. (1990) *Människans historia 1*. Stockholm. Natur och Kultur. (s.33)

⁸³ Kjellin. Westin. Åberg. (1990) (s.37)

Europa. Det nevnes også at det Øst-Romerske riket ble et føydalt samfunn, og at riket var sterkt, men ikke sterkt nok til å beskytte seg mot ekspansive krefter i regionen. Videre nevnes Det Øst-Romerske riket i sammenheng med korstogene, her nevnes det at det første toget gikk gjennom Bysants, og at det fjerde korstoget på Venezias initiativ ble rettet mot Konstantinopel som ble plyndret, og at Venezia tok over Konstantinopels handelsherredømme, og at det for det Øst-Romerske riket kom til å innebære ytterligere påkjenninger som ender med at Tyrkerne inntok Konstantinopel i 1453.⁸⁴

I kapitlet om Norden, nevnes det at vikingferdene østover blant annet nådde Konstantinopel og Arabia, men kapitlet gir ikke noen informasjon om det Øst-Romerske riket som enhet.⁸⁵

Når det kommer til bildebruk, har læreboken ett bilde relatert til det Øst-Romerske riket. Dette bildet er et stykke mosaikkunst som avbilder keiserinne Teodora med følge, og nevner at Teodora var en av sin samtids mest beryktede kvinner, hadde begynt som skuespiller og ble en av keiserens mest fortrolige rådgivere.⁸⁶

Hvert kapittel i læreboken inneholder arbeidsoppgaver, det er to oppgaver i boken relatert til det Øst-Romerske riket. Den første er i slutten av kapitlet «Världen i omvandling», her skriver forfatterne at Øst-Rom hadde en mer motstandsdyktig statsdannelse enn Vest-Rom, og ber elevene forklare hvorfor.⁸⁷ Den andre oppgaven er i slutten av kapitlet om middelalderen og ber elevene om å beskrive hvilke følger korstogene fikk.⁸⁸

Med tanke på representasjon og framstilling blir Det Øst-Romerske riket i denne boken framstilt som en relativt sterk enhet, med rik kultur, moderne militære, rikt landbruk og mye handel, men også som et rike under press fra flere kanter. Forfatterne beskriver riket med ord som mange vil se på som positivt ladde ord og begreper. Det er kristendommens fremste kulturstat, har høyt utviklet sjøfart osv. Selv om boken ikke går veldig dypt inn i temaet, vil jeg si at Det Øst-Romerske riket blir framstilt i et positivt lys.

Almgren, H. Bergström B. Löwgren, A. *Alla tiders historia* (1983)

Den første versjonen av læreverket «Alla tiders historia», denne læreboken har samme forfattere som den mer moderne «Alla tiders historia 1b» og jeg vil derfor ikke skrive noe

---

⁸⁴ Kjellin. Westin. Åberg. (1990) (s.63-64)

⁸⁵ Kjellin. Westin. Åberg. (1990) (s.81)

⁸⁶ Kjellin. Westin. Åberg. (1990) (s.37)

⁸⁷ Kjellin. Westin. Åberg. (1990) (s.39)

⁸⁸ Kjellin. Westin. Åberg. (1990) (s.67)

videre om dem i sammenheng med denne boken. Boken tar for seg historien fra de første menneskene og fram til slutten av 1970-tallet. Boken er tiltenkt gymnasieskolens humanistiske og samfunnsvitenskapelige linjer. Boken har 453 sider, av disse er sidene 11-166 brukt på eldre historie. Lærebokteksten er fortellende.

Det Øst-Romerske riket blir for første gang nevnt i sammenheng med Romerrikets deling hvor det nevnes at riket besto fram til 1453 da dets siste keiser døde i kampen mot Tyrkerne, det nevnes også at Konstantinopel var rikets hovedstad.⁸⁹ Det nevnes igjen i sammenheng med den arabiske folkevandringen hvor det nevnes at araberne ikke klarte å komme seg inn i Europa fra øst ettersom det Øst-Romerske riket var for sterkt.⁹⁰

I kapitlet om kirken i middelalderen får den bysantinske kulturen sitt eget underkapittel. Her nevnes det at mye av den antikke kulturen ble bevart i riket, først og fremst den greske antikken med en del orientalske innslag. Det nevnes også at gresk og ikke latin var språket i riket. Forfatterne nevner igjen at riket til slutt ble knust av tyrkerne i 1453. Dette underkapitlet fokuserer likevel først og fremst på kirken, og det Øst-Romerske riket blir omtalt som en kristen kulturkrets. Splittelsen mellom den gresk-ortodokse og romersk-katolske kirken blir også nevnt, selv om det ikke gis noen store detaljer om akkurat dette. Resten av kapitlet brukes til å beskrive det Øst-Romerske rikets misjonsvirksomhet blant slaviske folkegrupper og hvordan dette førte til utviklingen av kirkeslavisk, og at dette er grunnen til at for eksempel Russland bruker andre bokstaver i dag, mens land som Polen som ble kristnet fra Rom, bruker det latinske alfabetet.⁹¹ I sammenheng med korstogene dukker også riket om, men det eneste som nevnes er at Konstantinopel var samlingspunktet for de første korsfarerne.⁹²

Boken har ingen arbeidsoppgaver. Med tanke på bilder dukker det Øst-Romerske riket kun opp på forskjellige kart. Den viktigste av disse er kartet over folkevandringene ettersom teksten som hører sammen med bildet inkluderer Øst-Rom. Her nevnes det Øst-Roms områder unngikk folkevandringstidens omveltninger.⁹³ Et annet kart viser den vestlige kristendommens utbredelse rundt år 1200 og dens grenser til det øst-romerske

---

⁸⁹ Almgren, H. Bergström, B. Löwgren, A. (1983). *Alla tiders historia*. Arlöv. LiberLäromedel. (s. 55)

⁹⁰ Almgren. Bergström. Löwgren. (1983) (s.60)

⁹¹ Almgren. Bergström. Löwgren. (1983) (s.80)

⁹² Almgren. Bergström. Löwgren. (1983) (s.86)

⁹³ Almgren. Bergström. Löwgren. (1983) (s.58)

kulturområdet.⁹⁴ Videre er det Øst-Romerske riket inkludert på kart over den arabiske ekspansjonen,⁹⁵ Vikingtogene,⁹⁶ handel⁹⁷ og korstogene.⁹⁸

Boken bruker stort sett et nøytralt språk i delene om det Øst-Romerske riket. Riket blir framstilt som en fortsettende del av Romerriket, at riket besto nesten tusen år lengre enn Vest-Rom nevnes flere ganger i lærebokteksten, og riket blir beskrevet som sterkt. Resten av informasjonen dreier seg om kristendommen. Oppsummert vil jeg si at det Øst-Romerske riket blir framstilt som et sterkt rike hvor den antikke kulturen levde videre, og at dets arv og sport i dag først og fremst kan sees i sammenheng med danningen av det kyrilliske alfabetet og spredningen av kristendommen til deler av Øst-Europa.

Brolin, P. Dannert, L. Holmberg, Å. Historiens huvudlinjer, lärobok for gymnasiet – Åk1 (1970)

«Historiens huvudlinjer» er et læreverk fra 60- og 70-tallet (opphavsrett 1960) eksemplaret jeg benytter meg av i denne analysen er trykt i 1970, den første boken i serien omhandler historien fra middelalderen (ca. år 1000-1500) og fram til opplysningstiden (ca. 1720-1789). Læreboken er utgitt av Almqvist & Wiksell forlag. Læreboken har tre forfattere, Per-Erik Brolin, Leif Dannert og Åke Holmberg. Boken er på 285 sider.

Forfatterens bakgrunn var noe vanskelig å finne ut av, dette gjelder spesielt de to førstnevnte. Åke Holmberg (1915-2006) var også vanskelig å finne informasjon om, men en kort tekst om hans liv ble skrevet i årboken for Kungl. Vitterhetsakademien, hvor Holmberg hadde vært medlem siden 1976. I denne teksten lærer vi også at han var lærer ved Samskolan i Gøteborg, og at han skrev et læreverk i historie sammen med sine to kolleger⁹⁹ Samskolan er en frittstående skole som underviser i alle nivåer fra førskole til gymnas.¹⁰⁰ Vi får dermed et visst innblikk i forfatterens bakgrunn.

Lærebokteksten begynner som nevnt ovenfor med middelalderen. Dette blir noe forskjellig fra både tidligere og senere lærebøker som ofte begynner med antikken. Boken er satt opp med de forskjellige tidsperiodene i kronologisk rekkefølge. Hver periode har så underkapitler, for

---

⁹⁴ Almgren, Bergström, Löwgren. (1983) (s.80)

⁹⁵ Almgren, Bergström, Löwgren. (1983) (s.60)

⁹⁶ Almgren, Bergström, Löwgren. (1983) (s.63)

⁹⁷ Almgren, Bergström, Löwgren. (1983) (s.73)

⁹⁸ Almgren, Bergström, Löwgren. (1983) (s.86)

⁹⁹ Olsson, U. Åke Holmberg. (2008) *Kungl. Vitterhets historie och antikvitets akademien årsbok. 2008* Stockholm. Kungl. Vitterhetsakademien Tilgjengelig fra:

<<http://www.vitterhetsakad.se/system/pdfs/716/KVHAA.2008.1Holmberg.pdf>> [lest: 28.01.2020]

¹⁰⁰ *Om Samskolan*. Tilgjengelig fra: <<https://www.samskolan.se/omsamskolan/>> [lest: 28.01.2020]

middelalderen er det først et underkapittel om menneskene og kulturen i perioden, etterfulgt av et underkapittel om statene i middelalderen. I slutten av hvert kapittel er det også arbeidsoppgaver.

Den første plassen det Øst-Romerske riket dukker opp i lærebokteksten er i underkapitlet om mennesker og kultur i perioden. Det Øst-Romerske rike blir nevnt i sammenheng med kristningen av Europa, hvor forfatterne nevner at russerne og befolkningen på Balkan ble kristnet gjennom misjon fra det bysantinske riket.¹⁰¹

Det Øst-Romerske riket får også noe oppmerksomhet i underkapitlet om middelalderkulturen og arven fra antikken. Dette gjelder først og fremst innen kunsten, hvor de skriver at den eldre middelalderen lærte byggekunst og skulptur direkte av den romerske tiden. Her blir det bysantinske riket nevnt som en formidler av innflytelsene fra antikken. Det blir beskrevet at den antikke kunsten levde videre i det Øst-Romerske riket, kristnet og tilpasset etter tidens smak, og at dette fikk en innflytelse på Vest-Europa, via Italia, hvor det Øst-Romerske riket på 1000-tallet fortsatt kontrollerte områder. Forfatterne nevner at Venezia var spesielt sterkt påvirket, men også at kirker ble bygget i bysantinsk stil blant annet i Tyskland, og hvordan disse påvirkningene utviklet seg til den særpregede vesteuropeiske romanske stilen. Og at denne romanske stilen også ble brukt i Norden.¹⁰²

Det Øst-Romerske riket dukker så opp i kapitlet om middelalderens stater, i underkapitlet om de kristne rikene i middelhavsområdet. Her nevner de at det Øst-Romerske riket hadde hatt sin andre storhetstid rett før år 1000. og at det på den tiden omfattet Lilleasia, det nordlige Syria, Balkanhalvøya og deler av Italia. De gjentar det som ble nevnt om kristningen av Europa, og at det Øst-Romerske riket gjennom misjon hadde knytt områdene som i dag er Armenia, Russland og Romania nærmere til seg.¹⁰³

Det blir nevnt at det Øst-romerske rike er selvforsynt og hadde rike jordbruksområder, og store handelssteder. Samt at det var en av de største rikene utenfor Kina i en periode.

Vikingenes kontakt med Konstantinopel blir her også raskt nevnt, og det nevnes at riket ble styrt av keiseren og hans embetsmenn.¹⁰⁴

---

¹⁰¹ Brolin, P. Dannert, L. Holmberg, Å. (1970) *Historiens huvudlinjer del 1, lärobok för gymnasiet årskurs 1*. Uppsala. Almqvist & Wiksell Förlag AB. (s.35)

¹⁰² Brolin. Dannert. Holmberg. (1970) (s.49-50)

¹⁰³ Brolin. Dannert. Holmberg. (1970) (s.78-79)

¹⁰⁴ Brolin. Dannert. Holmberg. (1970) (s. 79)

Etter dette skriver forfatterne om det Østromerske rikets nedgangstid som begynte på slutten av 1000-tallet, hvor riket mistet land både i Lilleasia og Italia, samt konsekvensene av det fjerde korstoget, og til slutt tyrkernes erobring av Konstantinopel i 1453 og dermed slutten på det Østromerske riket.¹⁰⁵

Med tanke på bruken av bilder er det kun ett bilde som brukes i sammenheng med det Østromerske riket i denne læreboken. Dette er en tegning av Konstantinopel, etter bildet å dømme er denne tegningen fra etter den tyrkiske erobringen, dette ser en på klærne til personene i bildet samt at det på bunnen er tegninger av menn med navn som «Mahomet». Teksten under bildet nevner hvordan man har ansett at grunnen til at det Østromerske riket og derfor også en stor del av arven fra antikken overleve over i middelalderen var Konstantinopels beliggenhet fra et forsvarssynspunkt. Teksten ber elevene beskrive dette, teksten nevner også at detaljer i bildet (som nevnt ovenfor) viser hvilken tid bildet er fra og ber leserne om å diskutere dette.¹⁰⁶

Utover dette er det ikke noe i boken med tanke på arbeidsoppgaver som er knyttet opp mot det Østromerske riket. I slutten av hvert kapittel er det arbeidsoppgaver og for kapitlet om middelalderen er oppgavene stort sett fokusert på Sverige og det vestlige Europa (Frankrike, Storbritannia osv.)¹⁰⁷

I denne læreboken blir det Østromerske riket presentert som et stort rike, med mye innflytelse i hvert fall i den første delen av middelalderen. Hovedfokuset i læreboken ser likevel ut til å være det Østromerske rikets rolle som kulturformidlere. Dette gjelder både formidling og spredningen av kristendommen til Balkan og Øst-Europa, og spredningen og videreføringen av kulturen fra antikken.

Johannesson, G. Seth, I. Söderlund, E. Medeltidens och nya tidens historia för gymnasiet (1962)

Denne læreboken skrevet av Ernst Söderlund, Ivar Seth og Gösta Johannesson, tar for seg det historiske hendelsesforløpet fra middelalderen og fram til etterkrigstiden, med et lite kapittel i begynnelsen som tar for seg Skandinavia fram til ca. år 400. Boken har 544 sider og av disse er sidene 9-207 fokusert på eldre historie. Læreboken har fortellende tekst.

---

¹⁰⁵ Brolin. Dannert. Holmberg. (1970) (s. 79)

¹⁰⁶ Brolin. Dannert. Holmberg. (1970) (s. 78)

¹⁰⁷ Brolin. Dannert. Holmberg. (1970) (s. 85-87)

Med tanke på forfatterens bakgrunn var Ernst Söderlund (1903-1996) lærer og ble den første professor i økonomisk historie ved Stockholms Universitet.¹⁰⁸ Om bokens andre to forfattere har jeg dessverre ikke klart å finne noe konkret.

I den delen av boken som behandler den eldre middelalderen blir det Øst-Romerske riket tildelt et eget lite kapittel, dette kapitlet har to underkapittel «Östrom under folkvandringstiden.» og «Justinianus den store.». Den første av disse tar for seg Øst-Rom under folkevandringene, samt noe av rikets organisasjon. Det nevnes at riket måtte stå seg mot angrep fra flere forskjellige folkegrupper som hadde kommet over Donau og inn på Balkanhalvøya, men at de ble stoppet ved Konstantinopel som var sterkt befestet og dermed forhindret disse gruppene fra å ta seg inn i Lilleasia, og at størsteparten av riket dermed unngikk disse angrepene.¹⁰⁹

Forfatterne forklarer så videre av riket klarte å bestå under folkevandringene på grunn av deres geografiske beliggenhet, men også på grunn av at riket var så fast organisert. Denne organisasjonen blir av forfatterne beskrevet som en arv fra det gamle Romerriket. Keiseren blir beskrevet som eneveldig, men embetsmenn også kunne ha stor innflytelse. Dette nevnes også i sammenheng med kirken, hvor Keiseren var overhode. Denne samlingen av makt gjorde det mulig å samle alle rikets krefter mot fiendtlige angrep, men rikets borgere hadde sterkt begrenset personlig frihet. En annen konsekvens var at rikets skjebne ble veldig avhengig av herskernes personlige evner.¹¹⁰

Det andre underkapitlet nevner det Øst-Romerske rikets ambisjoner om å bringe tilbake det gamle Romerrikets enhet, og de hindringer som lå i veien for dette, men at Justinian den Store til slutt klarte å underlegge seg vandalenes område i Nord-Afrika og Østgoternes rike i Italia. Videre handler dette underkapitlet om hvordan Justinian utarbeidet lovverket «Corpus juris» basert på eldre og nyere romerske lover. Og hvordan «Corpus juris» også den dag i dag utgjør en grunnvoll for lovene i de fleste europeiske land.¹¹¹

Under lærebokens del om høymiddelalderen dukker det Øst-Romerske riket opp igjen, denne gangen i sammenheng med korstogene. Her nevnes det at områdene korsfarerne erobret fikk

---

¹⁰⁸ *Institutionens historia* (2011) Tilgjengelig fra: < <https://www.ekohist.su.se/2.2983/ekonomisk-historiska-institutionen-nod/migrerat-data-nod/nod-ekohist/www-ekohist-su-se/om-oss/institutionens-historia-1.40760>> [lest: 20.04.2020]

¹⁰⁹ Johannesson, G. Seth, I. Söderlund, E. (1962). *Medeltidens och nya tidens historia för gymnasiet*. Stockholm. Svenska Bokförlaget. (s.16)

¹¹⁰ Johannesson. Seth. Söderlund. (1962) (s.16-17)

¹¹¹ Johannesson. Seth. Söderlund. (1962) (s.17)

en føydal organisasjon og at noen hørte under det Øst-Romerske riket og at noen hørte under det nye kongeriket Jerusalem.¹¹² Videre nevnes det i slutten av kapitlet at det fjerde korstoget angrep Konstantinopel, noe som førte til at riket for en tid ble delt mellom vesteuropeiske stormenn.¹¹³

Det Øst-Romerske riket blir for siste gang nevnt i delen som tar for seg senmiddelalderen. Dette skjer i kapitlet om Tyrkerne, her nevnes det hvordan det Osmanske riket over tid tok over det Øst-Romerske rikets landområder i Lilleasia og på Balkan fra 1300-tallet og framover, og hvordan de i 1453 til slutt inntok Konstantinopel og at den siste øst-romerske keiser, Konstantin XI døde.¹¹⁴

Med tanke på bilder er det ingen bilder i boken direkte relatert til det Øst-Romerske riket som tema, men riket er inkludert i kart som viser utbredelsen til det arabiske riket. Men dette kartet gir ikke noen form for detaljer og viser heller ingen grenser for rikene i Europa, og gir dermed ikke noe særlig mer innsikt med tanke på det Øst-Romerske riket.¹¹⁵ Boken inneholder også et kart som viser de tre første korstogene, her blir ingen riker nevnt, men viktige byer som Konstantinopel er inkludert, og dette kartet viser at korsfarerne som reiste landveien til det Hellige Land stort sett reiste via Konstantinopel.¹¹⁶

Med tanke på det Øst-Romerske rikets framstilling i denne læreboken, vil jeg si at forfatterne bruker et nøytralt språk. Det Øst-Romerske rike blir framstilt som arvtagere etter Romerriket med tanke på kultur og organisasjon, og en får inntrykk av at riket er velorganisert, men autoritært, ettersom forfatterne nevner at borgernes friheter ble sterkt begrensede. Utover dette blir det Øst-Romerske riket også framstilt som viktige og innflytelsesrike med tanke på lovverk ettersom «Corpus juris» også har dannet et grunnlag for moderne lover, men boken gir ingen konkrete eksempler på hvilke lover det her er snakk om. Riket blir også framstilt som stort ettersom forfatterne inkluderer at riket la under seg deler av Italia og Nord-Afrika. Ettersom noen av rikene korsfarerne erobret hørte under det Øst-Romerske rike, vil jeg også argumenter for at det er rimelig å si at boken gir et inntrykk av at riket i det minste hadde en del innflytelse regionalt.

---

¹¹² Johannesson. Seth. Söderlund. (1962) (s.34)

¹¹³ Johannesson. Seth. Söderlund. (1962) (s.36)

¹¹⁴ Johannesson. Seth. Söderlund. (1962) (s.66-67)

¹¹⁵ Johannesson. Seth. Söderlund. (1962) (s.18)

¹¹⁶ Johannesson. Seth. Söderlund. (1962) (s.35)

Oppsummering.

Det Øst-Romerske riket dukker opp i alle de svenske lærebøkene, dette er riktignok i varierende grad. Hvor mye Øst-Rom nevnes kan variere ganske mye fra lærebok til lærebok, generelt sett vil jeg si at det ser ut til at det har vært en nedgang med tanke på Øst-Roms plass i svenske lærebøker. Dette gjelder ikke bare Øst-Rom, men eldre historie ser generelt ut til å ta opp mindre plass i nyere svenske lærebøker. Og Øst-Roms plass ser ut til å variere basert på forfattere og hvorvidt det kan brukes som undervisningsobjekt «Epos 1a1» og «Epos 1b» bruker for eksempel Øst-Rom til å hjelpe elevene med å stille spørsmål rundt historiske oppfatninger, i denne sammenhengen når Romerriket faktisk falt.

En vanlig framstilling av Øst-Rom som stort sett går igjen i de fleste lærebøkene er at antikkens kultur og de romerske tradisjonene levde videre i Øst-Rom, utover dette varierer det noe, Brolin, Dannert og Holmberg tar for eksempel dette punktet videre og fokuserer på Øst-Rom som formidlere av den antikke kulturen. Bøkene drar gjerne også koblingen mellom Øst-Rom og den gresk-ortodokse kirken. Selv om det blir inkludert vil jeg ikke si at Øst-Rom generelt sett har noen sentral rolle i de svenske lærebøkens fortelling av historien.

Alle læreboktekstene er fortellende, og alle forfatterne jeg har klart å finne informasjon om har utdanning i historie og arbeidet med undervisning, enten på universitet eller i gymnasieskolen.

Norske lærebøker:

Jeg vil i denne delen se nærmere på de norske lærebøkene.

Dørum, K. Hellerud, S.V. Knutsen, K. Njåstad, M. I ettertid – lærebok i historie for vg2 og vg3 (2016)

«I ettertid» er en lærebok i historie og dekker både historie for vg2 og vg3. Boken tar for seg historien på en annerledes måte enn de mer tradisjonelle lærebøkene, og går heller i dybden på enkelte situasjoner og hendelser, som ifølge forfatterne skal øke elevenes innsikt i historie. Boken er designet rundt læreplanens kompetansemål i historie.¹¹⁷ Læreboken har også vunnet sølv i Belma's (Best Learning Material Awards) kåring av Europas beste læreverk.¹¹⁸ Boken

---

¹¹⁷ Dørum, K. Hellerud, S.V. Knutsen, K. Njåstad, M. (2016) *I ettertid – lærebok i historie for vg2 og vg3*. Skien. Aschehoug. (s.3)

¹¹⁸ Strand, M. G. (2017) *Har skrevet Europas beste læreverk i historie*. Tilgjengelig fra: <https://www.uis.no/fakultet-institutt-museum-og-sentre/fakultet-for-utdanningsvitenskap-og-humaniora/institutt-ved-fakultetet/institutt-for-kultur-og-sprakvitenskap/har-skrevet-europas-beste-lareverk-i-historie-article120764-8335.html> [lest: 08.05.2020]

legger opp til mer fokus på arbeid enn lesing, elevene skal for eksempel bruke kart og tidslinjer for å plassere hendelsene i tid og rom.¹¹⁹ Temaene og hendelsene boken tar for seg blir presentert kronologisk, den har også et kapittel i begynnelsen om historiefaget.¹²⁰ Boken har 284 sider, av disse er sidene 16-121 fokusert på temaer innen eldre historie.

Lærebokteksten er fortellende.

Boken har fire forfattere. Knut Dørum er professor i eldre og yngre historie ved Universitetet i Agder, med fokus på statsutvikling, politisk kultur, og demokratisering på 1700- og 1800-tallet.¹²¹ Synnøve V. Hellerud er lektor i historie og forfatter, og jobber i den videregående skolen.¹²² Ketil Knutsen er professor ved Universitetet i Stavanger, hans fagområder er blant annet moderne historie, samfunnsfagdidaktikk, historiebruk og historieteori og metode.¹²³ Magne Njåstad er professor ved NTNU.¹²⁴

Det Øst-Romerske riket blir ikke viet noen særegen plass i denne læreboken. Men det blir nevnt i kapitlet «Kampen om makten», dette kapitlet fokuserer på det første korstoget, og bruker temaet til å fortelle om standssamfunnet og de tre stendene. Her nevnes det at den øst-romerske keiseren hadde bedt paven om hjelp, ettersom han ikke alene klarte å stoppe de framrykkende muslimske styrkene.¹²⁵ Det nevnes også at keiseren i Konstantinopel sendte korsfarerhæren raskt videre, og at korsfarerne reiste til det hellige land via Konstantinopel.¹²⁶ Konstantinopel blir også nevnt i sammenheng med svartedauden og dens spredning.¹²⁷

Det er ingen bilder relatert til det Øst-Romerske riket i denne læreboken. Med tanke på oppgaver er det blant annet en oppgave i begynnelsen av kapitlet om korstogene som ber elevene om å bruke et Europakart og tegne inn alle steder som er nevnt i teksten, dette kan være relevant ettersom Konstantinopel dukker opp flere steder i kapitlet.¹²⁸ Kapitlet om svartedauden har en lignende oppgave hvor Konstantinopel igjen er nevnt i teksten og dermed vil bli relevant.¹²⁹ Med tanke på andre oppgaver vil oppgaver som «Hvem deltok i

---

¹¹⁹ Dørum. Hellerud. Knutsen. Njåstad. (2016) (s.3)

¹²⁰ Dørum. Hellerud. Knutsen. Njåstad. (2016) (s.5)

¹²¹ Knut Dørum. Tilgjengelig fra: <<https://www.uia.no/kk/profil/knutdo>> [lest: 09.05.2020]

¹²² Synnøve Veinan Hellerud. Tilgjengelig fra: <https://aschehoug.no/Synnove-Veinan_Hellerud2> [lest: 09.05.2020]

¹²³ Ketil Knutsen. Tilgjengelig fra: <<https://www.uis.no/article.php?articleID=73994&categoryID=11198>> [lest: 09.05.2020]

¹²⁴ Magne Njåstad. Tilgjengelig fra: <<https://www.ntnu.no/ansatte/magne.njaastad>> [lest: 09.05.2020]

¹²⁵ Dørum. Hellerud. Knutsen. Njåstad. (2016) (s.39)

¹²⁶ Dørum. Hellerud. Knutsen. Njåstad. (2016) (s.41-42)

¹²⁷ Dørum. Hellerud. Knutsen. Njåstad. (2016) (s.48)

¹²⁸ Dørum. Hellerud. Knutsen. Njåstad. (2016) (s.37)

¹²⁹ Dørum. Hellerud. Knutsen. Njåstad. (2016) (s.47)

korstogene?», «Hvem startet korstogene?» og «Hvorfor startet korstogene?» være relevante ettersom den øst-romerske keiserens bønn om hjelp blir nevnt som en faktor i teksten.¹³⁰

Med tanke på representasjon og framstilling av det Øst-Romerske riket i læreboken er det egentlig ikke så mye å skrive om. Riket blir nevnt i noen få setninger i boken og det er stort sett bare hovedstaden Konstantinopel som dukker opp, og det vi vet fra teksten er at riket alene ikke klarte å stagge de framrykkende muslimske styrkene, og at korsfarerne reiste via Konstantinopel, ettersom pesten også ble spredt via Konstantinopel kan en argumentere for at elevene vil få et visst innblikk i rikets beliggenhet, spesielt om de gjør arbeidet med kart som læreboken foreslår. Utover beliggenhet er det kun rikets rolle i korstogene vi får noe særlig informasjon om fra lærebokteksten hvor det at keiseren ba paven om hjelp blir nevnt som en faktor. Men jeg vil ikke si at lærebokteksten gir det Øst-Romerske riket noe fokus utover det som er nødvendig for å presentere korstogene som tema.

Heum, T. Moum, T. Teige, O. Alle tiders historie vg2. (2013)

Denne læreboken tar for seg historien fra de tidligste menneskene og fram til ca. 1800. Hvert kapittel begynner med en oversikt over relevante kompetansemål fra læreplanen, samt ting fra kapitlet elevene burde merke seg. Boken er på til sammen 224 sider og lærebokteksten er fortellende.

Trond Heum er lektor i historie og jobber ved Sandefjord videregående skole.¹³¹ Tommy Moum er lektor ved Horten videregående skole hvor han blant annet underviser i historie, og har vært forfatter eller medforfatter på læreverker i andre fag.¹³² Ola Teige er førsteamanuensis i historie ved Høgskulen i Volda, og hans arbeid har stort sett vært relatert til tidlig nytid.¹³³

Det Øst-Romerske riket blir for første gang nevnt i sammenheng med Romerrikets deling, her nevnes det at riket besto helt fram til 1453, videre i delen om det Vest-Romerske rikets undergang nevnes det at det Øst-Romerske riket klarte å stå seg bedre mot ytre press enn det Vest-Romerske riket. Dette blir av forfatterne forklart blant annet med jordreformer som ble gjennomført på 600-tallet som la grunnlaget for en stor hær av frie bondesoldater. Andre forskjeller mellom øst og vest som nevnes er at keiserne i øst også klarte å skape et godt utbygd byråkrati og lovverk, dette hjalp til med å sikre indre kontroll og stabilitet. Men

---

¹³⁰ Dørum. Hellerud. Knutsen. Njåstad. (2016) (s.45)

¹³¹ Trond Heum. Tilgjengelig fra: <<https://utdanningsforskning.no/kilderpersoner/personerforfattere/trond-heum/>> [lest: 09.05.2020]

¹³² Tommy Moum. Tilgjengelig fra: <<https://www.cappelendammundervisning.no/forfattere/Tommy%20Moum-scid:1453>> [lest: 09.05.2020]

¹³³ Ola Teige. Tilgjengelig fra: <<https://www.hivolda.no/tilsette/historie/ola-teige>> [lest: 09.05.2020]

forfatterne nevner også at Øst-Rom etter hvert også mistet kontrollen over områdene av riket i Midtøsten, disse områdene ble erobret av arabere på 600-tallet.¹³⁴

I kapitlet om middelalderen dukker det Øst-Romerske riket opp ved flere anledninger. I underkapitlet om «tre store riker» tar boken for seg det arabiske riket, frankerriket og det Øst-Romerske riket. Her nevnes det at det at riket ble styrt av keisere som oppfattet seg som arvtakere til det gamle Romerriket, og at riket representerte en kontinuitet fra antikken. Keiseren hadde også øverste makt både politisk og religiøst. Forfatterne skriver videre om hvordan riket på 500-tallet opplevde en storhetstid under keiser Justinian, her er det først og fremst Justinians innsamling og revidering av de romerske lovene, noe som førte til sterkere kontroll over riket, og som senere ville få innflytelse i Vest-Europa, men forfatterne nevner også Justinians erobringsspolitikk og ambisjoner om å gjenreise Romerriket. I denne sammenhengen nevnes det også hvordan bøndene i riket ble tildelt jord mot å gjøre militærtjeneste og hvordan dette førte til at ryggraden til rikets forsvar besto av frie bønder. Videre skriver forfatterne om splittelsen av den kristne kirken, hvor stridigheter om lederskap samt teologiske uenigheter førte til at kirken i 1054 ble delt inn i en romersk-katolsk kirke i vest og en gresk-ortodoks kirke i øst.¹³⁵ Siste underkapitlet om middelalderen omhandler det Øst-Romerske rikets fall, her nevner forfatterne at Osmanene erobret Konstantinopel i 1453, og at den siste rest av det Øst-Romerske riket gikk til grunne.¹³⁶ I kapitlet om norsk middelalder nevnes det at Harald Hardråde hadde tjent som soldat og hærfører for den østromerske keiseren, men vi blir ikke gitt noen videre informasjon om hans tjeneste eller enheten han tjente i.¹³⁷

Med tanke på bilder blir det Øst-Romerske riket representert flere steder. Det første stedet er i sammenheng med folkevandringstiden, bildet er et kart som viser de germanske folkevandringene som fant sted mellom ca. år 400-600. Kartet viser også de forskjellige rikene i perioden, som for eksempel Østgoternes rike, og vandalenes rike. Det Øst-Romerske riket er også inkludert på kartet, og vi får et visst innblikk i rikets utbredelse i perioden, samt rikets beliggenhet i forhold til folkevandringene.¹³⁸ I sammenheng med delen som fokuserer på Øst-Rom viser læreboken et utsnitt av mosaikkunst som viser keiser Justinian og Teodora, noe som henger greit sammen læreboktekstens fokus på keiser Justinian, sammen med bildet

---

¹³⁴ Heum, T. Moum, T. Teige, O. (2013). *Alle tiders historie vg2*. Oslo. Cappelen Damm. (s. 55-56)

¹³⁵ Heum. Moum. Teige. (2013). (s. 66-67)

¹³⁶ Heum. Moum. Teige. (2013). (s. 98)

¹³⁷ Heum. Moum. Teige. (2013). (s. 116)

¹³⁸ Heum. Moum. Teige. (2013). (s. 66)

er det litt tekst som nevner hvordan det Øst-Romerske riket under Justinians regjeringstid klarte å erobre deler av Italia.¹³⁹

Det Øst-Romerske riket dukker igjen opp på et kart over utbredelsen av islam i perioden 632-850, dette kartet er i sammenheng med det arabiske riket. Kartet viser det arabiske rikets erobringer men også det karolinske riket og det Øst-Romerske rikets områder og grenser.¹⁴⁰ Videre i sammenheng med korstogene er det et kart som viser de fire første korstogene, samt kristendommens utbredelse, dette kartet viser at korsfarerne som reiste landveien gjerne reiste gjennom Konstantinopel. Det Øst-Romerske riket blir riktignok ikke nevnt i denne delen av lærebokteksten.¹⁴¹ Det samme gjelder senere kart som viser handel og næringsliv¹⁴² og svartedaudens spredning.¹⁴³ Kartene viser riktignok ikke rikets grenser, men en kan for eksempel se på kartet over handel at Konstantinopel hadde en sentral beliggenhet med tanke på handelsveier. I sammenheng med det Øst-Romerske rikets fall er det to bilder i læreboken, det ene er et moderne bilde av Istanbul, med Hagia Sofia i bakgrunnen, og det andre er et maleri fra 1800-tallet som viser Mehmet 2. og hans erobring Konstantinopel.¹⁴⁴ I kapitlet om norsk middelalder dukker det Øst-Romerske riket opp på et kart som viser vikingferdene, kartet viser også rikets utbredelse i perioden, men også at vikingene som reiste austerveg nådde fram til Konstantinopel.¹⁴⁵

Det er flere oppgaver i læreboken relatert til det Øst-Romerske riket. De fleste av disse oppgavene er de såkalte «husker du?»-oppgavene som skal hjelpe elevene med å forsikre seg om at de har fått med seg de viktigste delene av lærebokteksten, og svarene på spørsmålene kan finnes i teksten. Den første av disse oppgavene er i kapitlet om antikken og spør hvordan det Øst-Romerske riket klarte å bestå.¹⁴⁶ I kapitlet om middelalderen er det enda flere, en spør hvilke riker som dominerte middelhavsområdet etter det Vest-Romerske rikets fall, og en som spør hvordan det Øst-Romerske riket prøvde å bygge opp en lojal hær.¹⁴⁷

Kort oppsummert vil jeg si at det Øst-Romerske riket i denne læreboken blir framstilt som et stort rike som bragte videre kulturen fra antikken, dette ser vi både i sammenheng med at de

---

¹³⁹ Heum. Moum. Teige. (2013). (s. 67)

¹⁴⁰ Heum. Moum. Teige. (2013). (s. 69)

¹⁴¹ Heum. Moum. Teige. (2013). (s. 86)

¹⁴² Heum. Moum. Teige. (2013). (s. 91)

¹⁴³ Heum. Moum. Teige. (2013). (s. 93)

¹⁴⁴ Heum. Moum. Teige. (2013). (s. 98)

¹⁴⁵ Heum. Moum. Teige. (2013). (s. 106)

¹⁴⁶ Heum. Moum. Teige. (2013). (s. 60)

¹⁴⁷ Heum. Moum. Teige. (2013). (s. 71)

så på seg selv som en fortsettelse av Romerriket, men også med tanke på blant annet Justinians reformer basert på de romerske lovene. Riket blir også framstilt som et eneveldig og stort rike, og et av de tre dominerende rikene rundt Middelhavet, læreboken inneholder flere kart som viser rikets utbredelse. Riket blir også framstilt som eneveldig med keiseren som øverste makt, og riket kobles tett opp mot den gresk-ortodokse kirken. Utover at bøndene eide eget land og var frie får vi ikke noe større innblikk med tanke på innbyggerne i riket. Læreboken bruker et nøytralt språk i sammenheng med riket, og ingen av rikets framstillinger virker negative eller positive i noen merkelig grad.

Aastad, S. A. Libæk, I. Stenersen, Ø. Sveen, A. Historie vg2-3 (2013)

Denne læreboken dekker både historie for vg2 og vg3. Boken er en ettbindsutgave av «Historie Vg2. Fra de eldste tider til 1700-tallet» og «Historie Vg3. Fra 1700-tallet til i dag». Læreboken begynner med de første menneskene og sivilisasjonene og ettersom den også dekker historie for Vg3, går den helt fram til moderne tid.¹⁴⁸ Side 12-177 er ment for Vg2, og lærebokteksten er fortellende.

Svein Arild Aastad har hovedfag i historie, og har vært medforfatter på andre historieverk blant annet for ungdomstrinnet. Aastad underviser i historie og samfunnsfag ved den videregående skolen.¹⁴⁹ Ivar Libæk har også hovedfag i historie, han har blant annet vært medforfatter i andre fagbøker og læreverk i historie. Han underviser historie, samfunnsfag og norsk ved den videregående skolen.¹⁵⁰ Øivind Stenersen er tidligere lektor ved den videregående skolen. Han har vært medforfatter på andre læreverk i historie, blant annet for grunnskolen, og er i dag daglig leder for Nobelina, et firma som arbeider med å formidle kunnskap om fredsprisen.¹⁵¹ Asle Sveen har vært forsker ved Nobelinstituttet og Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling ved UiO. Han har hovedfag i historie og underviser i dag historie, samfunnsfag og norsk ved den videregående skolen.¹⁵²

Det Øst-Romerske riket dukker første gang opp i læreboken i sammenheng med Romerrikets deling og det Vest-Romerske rikets oppløsning i bokens kapittel om antikken. Her nevnes det

---

¹⁴⁸ Aastad, S. A. Libæk, I. Stenersen, Ø. Sveen, A. (2013) *Historie vg2-3 - Ettbindsutgaven*. Oslo. Cappelen Damm. (s.10)

¹⁴⁹ Svein Arild Aastad. Tilgjengelig fra:

<<https://www.cappelendammundervisning.no/forfattere/Svein%20Arild%20Aastad-scid:26>> [lest: 11.05.2020]

¹⁵⁰ Ivar Libæk. Tilgjengelig fra: <<https://www.cappelendamm.no/forfattere/Ivar%20Lib%C3%A6k-scid:1273>> [lest: 11.05.2020]

¹⁵¹ Øivind Stenersen. Tilgjengelig fra: <<https://www.cappelendamm.no/forfattere/%C3%98ivind%20Stenersen-scid:1965>> [lest: 11.05.2020]

¹⁵² Asle Sveen. Tilgjengelig fra: <<https://www.cappelendamm.no/forfattere/Asle%20Sveen-scid:2015>> [lest: 11.05.2020]

at Romerriket ble delt i 395 i en østlig hellenistisk-gresk del og en vestlig latinsk del med hver sin keiser. Boken forteller så hvordan det Vest-Romerske riket begynte å gå i oppløsning under de germanske folkevandringene, og spør så hvorfor det Øst-Romerske riket ikke gikk under. Boken forklarer dette med at Øst-Rom sto sterkere både når det gjaldt folketall, byer og økonomi. En annen faktor forfatterne peker på er at i motsetning til i vest, klarte den øst-romerske keiseren å få full kontroll over kirken og skatteinntektene og dermed bedre kunne opprettholde en sterk her som kunne motstå press utenfra. Videre forteller lærebokteksten om de øst-romerske ambisjonene om å gjenerobre hele det gamle Romerriket, og hvordan de aldri klarte dette, men at de klarte å fortsette å eksistere i nesten tusen år etter Vest-Roms fall. Videre forteller forfatterne at Øst-Rom kom til å ligge i strid med både nye europeiske kongeriker i vest og nord, den romersk-katolske kirken i Rome, men spesielt med islam i sør.¹⁵³

I kapitlet om middelalderen nevnes det i sammenheng med det arabiske rikets framvekst at Øst-Rom og det persiske riket hadde utmattet hverandre i langvarige kriger og at de dermed ikke klarte å stå imot araberne.¹⁵⁴ Videre i kapitlet dukker de igjen opp i sammenheng med den kristne kirkes deling, her nevnes det at Patriarken i Konstantinopel sto sammen med keiseren om å drive misjonsarbeid i Øst-Europa, og at de her konkurrerte med pavekirken, her nevnes også utviklingen av det kyrilliske alfabet. Videre nevnes teologiske uenigheter mellom øst og vest, spesielt med tanke på Den Hellige Ånd. Konflikten førte til slutt til at kirken i 1054 ble delt inn i en romersk-katolsk kirke i vest og en gresk-ortodoks kirke i øst.¹⁵⁵ Den neste gangen det Øst-Romerske riket dukker opp i lærebokteksten er i sammenheng med korstogene hvor forfatterne nevner at det arabiske riket hadde rettet flere angrep mot Øst-Rom og blant annet tatt over viktige byer som Antiokia, og at disse tapene tvang den Øst-Romerske keiseren til å be om hjelp fra Vest-Europa.¹⁵⁶

Det Øst-Romerske riket blir også nevnt i sammenheng med vikingtid og norsk middelalder. Dette er først og fremst i sammenheng med handel hvor det nevnes vikingenes handel med blant annet Bysants. Videre hvor forfatterne skriver om austerveg og vesterveg nevnes Konstantinopel som hovedmålet for handelen i sør, det nevnes også at mange vikinger lot seg verve som leiesoldater i keiserens livgarde.¹⁵⁷ I delen av kapitlet som omhandler Harald

---

¹⁵³ Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.46-48)

¹⁵⁴ Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.54)

¹⁵⁵ Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.59)

¹⁵⁶ Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.64)

¹⁵⁷ Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.81-82)

Harråde nevnes det igjen at den øst-romerske keiserens livgarde besto av vikingkriegerne fra Norden.¹⁵⁸ I kapitlet «kolonisering og kulturmøter» forteller forfatterne om Konstantinopels endelige fall, om hvordan tyrkerne i løpet av 1300- og 1400-tallet erobret store deler av Balkanhalvøya, og til slutt erobret Konstantinopel i 1453.¹⁵⁹

Med tanke på bruken av bilder relatert til det Øst-Romerske riket bruker forfatterne to bilder i sammenheng med underkapitlet om Øst-Rom. Det ene bildet er et moderne bilde av Hagia Sofia, sammen med bilde er det litt tekst som forteller fakta om bygningen, hvordan det var verdens største kirke fram til Peterskirken i Roma ble bygget. På samme side er det også et kart som viser de germanske folkevandringene og folkevandringsrikene, og på dette bildet kan vi se det Øst-Romerske rikets utbredelse i hvert fall dets europeiske deler.¹⁶⁰ Videre i sammenheng med Øst-Rom er det et mosaikkbilde som viser jomfru Maria med Jesusbarnet, keiser Konstantin med en modell av Konstantinopel, og keiser Justinian med en modell av Hagia Sofia.¹⁶¹ Videre dukker det Øst-Romerske riket igjen opp på et kart, dette kartet viser det arabiske kalifatets utbredning, kartet viser også det Øst-Romerske rikets områder rundt år 750.¹⁶² I sammenheng med kirkens splittelse mellom øst og vest er det et bilde av brødrene Kyrillos og Metodios, so utviklet det kyrilliske alfabetet.¹⁶³ I sammenheng med handel er det et kart over handelsveier hvor en kan se at flere ruter går via Konstantinopel.¹⁶⁴ Boken har også et kart som viser religioner i Europa rundt år 1400, her kan en se at det på dette tidspunktet var en blanding av ortodoks kristendom og islam i store deler av Lilleasia og Balkan, men en kan også se at store deler av Øst-Europa på den tiden tilhørte den gresk-ortodokse tro som ble spredt av det Øst-Romerske riket.¹⁶⁵ Det Øst-Romerske riket dukker også opp på et kart over vikingferdene hvor en kan se at vikingene som reiste austerveg nådde helt fram til Konstantinopel.¹⁶⁶

Med tanke på arbeidsoppgaver er det flere som kan relateres til det Øst-Romerske riket, blant disse er den mest åpenbare repetisjonsspørsmålet som spør hvorfor det Vest-Romerske riket gikk under mens det Øst-Romerske riket klarte å bestå.¹⁶⁷ I kapitlet om middelalderen er det

---

¹⁵⁸ Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.89)

¹⁵⁹ Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.108)

¹⁶⁰ Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.47)

¹⁶¹ Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.48)

¹⁶² Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.55)

¹⁶³ Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.59)

¹⁶⁴ Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.69)

¹⁶⁵ Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.74)

¹⁶⁶ Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.80)

¹⁶⁷ Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.49)

flere repetisjonsspørsmål, et av disse spør om hva som førte til delingen av den kristne kirken, og et annet spør hvordan situasjonen i Midtøsten på 1000-tallet dannet grunnlaget for korstogene og hva som utløste dem.¹⁶⁸ Det er også en arbeidsoppgave som ber elevene om å lage korte artikler om kjente kvinner og menn fra middelalderen, denne oppgaven kan avhengig av lærerens eller elevens valg relateres til det Øst-Romerske riket, men det burde nevnes at ingen av personene boken bruker som potensielle forslag er relatert til det Øst-Romerske riket.¹⁶⁹ I kapitlet om vikingtiden er det et repetisjonsspørsmål som spør om hva som menes med vesterveg og austerveg, og her kan Øst-Rom trekkes inn som en mulig del av besvarelsen, selv om det ikke er hovedfokus for oppgaven.

Med tanke på framstilling blir det Øst-Romerske riket presentert som hellenistisk-gresk, og mye av dets presentasjon blir brukt som en kontrast mot det Vest-Romerske riket som gikk under. Riket blir presentert som veldig tett knyttet opp mot kristendommen, dette skjer både i teksten hvor keiserens kontroll over kirken blir nevnt, og rikets rolle i å spre kristendommen i Øst-Europa nevnes, denne presentasjonen av riket blir støttet av bildene relatert til tema, hvor alle bildene som ikke er kart enten er av kirker eller religiøs kunst. Riket blir presentert som sterkt nok til å motstå det ytre presset fra folkevandringene, men ikke nødvendigvis sterkt nok til å stå seg mot den arabiske ekspansjonen og etter hvert de osmanske tyrkernes invasjon. Språket boken bruker i sammenheng med temaet er nøytralt og det er ingen uttrykk som virker positivt eller negativt ladet med tanke på temaet.

Hansen, A. B. Killerud, I. H. Madsen, P. A. Roaldset, H. Sæther, E. Perspektiver – Historie vg2 – vg3. (2013)

«Perspektiver» er en lærebok for både vg2 og vg3. Boken er delt inn i flere deler, del 1 omhandler framgangsmåter for å jobbe med faget, del 2 tar for seg det historiske hendelsesforløpet fra de første menneskene og fram til rundt 2011 og denne delen tar opp mesteparten av boken, del 3 gir eleven oppskrifter på hvordan de kan utvikle sentrale ferdigheter i historiefaget, som arbeid med kilder, hvordan man lager en problemstilling osv. Del fire inneholder essay skrevet av forskjellige bidragsytere.¹⁷⁰ Boken har totalt 614 sider, og side 24-211 er fokusert på eldre historie. Lærebokteksten er fortellende.

---

¹⁶⁸ Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.75)

¹⁶⁹ Aastad. Libæk. Stenersen. Sveen. (2013) (s.75)

¹⁷⁰ Hansen, A. B. Killerud, I. H. Madsen, P. A. Roaldset, H. Sæther, E. (2013) *Perspektiver – Historie vg2 – vg3*. Oslo. Gyldendal undervisning. (s. 2-3)

Ane Bjølgerud Hansen er utdannet lektor og underviser historie og engelsk i den videregående skolen.¹⁷¹ Inger Hilde Killerud har master i historie og underviser i den videregående skolen.¹⁷² Per Anders Madsen er Cand. Philol. med blant annet historie og idéhistorie i fagkretsen, han har tidligere vært journalist og redaktør i Aftenposten.¹⁷³ Hege Roaldset har hovedfag i historie, hun har arbeidet som lektor i den videregående skolen, men også undervist i historie ved Universitetet i Oslo, og undervist i historie og historiedidaktikk ved Universitetet i Stavanger.¹⁷⁴ Eivind Sæther har mastergrad i historie fra Universitetet i Oslo, han jobber som portrettjournalist for Dagbladet.¹⁷⁵ Forfatterne av denne læreboken stikker seg dermed litt ut ettersom ikke alle har arbeidsbakgrunn innen utdanning.

Som i de fleste andre lærebøker dukker det Øst-Romerske riket for første gang opp i sammenheng med Romerrikets deling, her nevner forfatterne at Konstantinopel hadde vært maktsentret i riket flere tiår før delingen, denne delen av læreboken fokuserer riktignok mest på Vest-Roms fall.¹⁷⁶ I kapitlet om middelalderen i Europa blir det Øst-Romerske riket nevnt i underkapitlet «Tre store kulturområder», her nevner forfatterne at det oppsto tre kulturområder eller sivilisasjonsområder under middelalderen, med tanke på det som hadde vært det gamle Romerriket, nevner forfatterne at utviklingen ble forskjellig i øst og i vest, og at den østlige delen ble keisermakt og bykultur bedre bevart enn i vest.¹⁷⁷ Øst-Rom blir nærmere presentert i underkapitlet «tradisjonene levde videre i øst». Her blir Øst-Rom beskrevet som den sivilisasjonen som mest direkte førte videre tradisjonene fra det gamle Romerriket, og at riket besto i over tusen år, fra Konstantinopels grunnleggelse i 330 og til Konstantinopels fall i 1453. Det nevnes videre at gresk var det dominerende språket i riket og at staten hadde mye kontroll over militæret og rettssystemet. Eksemplet de bruker på dette er keiser Justinian som under sin ledelse klarte å erobre deler av både Italia og Nord-Afrika, og som også ryddet opp i og systematisert de romerske lovene. Videre nevnes det hvordan all den politiske makten var samlet i keiserens hender.¹⁷⁸ I sammenheng med korstogene nevnes det at Øst-Rom var i en presset situasjon på grunn av tyrkernes erobringer og at keiseren i

---

¹⁷¹ Ane Bjølgerud Hansen. Tilgjengelig fra: <<https://www.gyldendal.no/Forfattere/Bjoelgerud-Hansen-Ane>> [lest: 12.05.2020]

¹⁷² Inger Hilde Killerud. Tilgjengelig fra: <<https://www.gyldendal.no/Forfattere/Killerud-Inger-Hilde>> [lest: 12.05.2020]

¹⁷³ Per Anders Madsen. Tilgjengelig fra: <<https://www.gyldendal.no/Forfattere/Madsen-Per-Anders>> [lest: 12.05.2020]

¹⁷⁴ Hege Roaldset. Tilgjengelig fra: <<https://www.gyldendal.no/Forfattere/Roaldset-Hege>> [lest: 12.05.2020]

¹⁷⁵ Eiving Sæther. Tilgjengelig fra: <https://www.gyldendal.no/Forfattere/Saether-Eivind> [lest: 12.05.2020]

¹⁷⁶ Hansen. Killerud. Madsen. Roaldset. Sæther. (2013 (s. 65)

¹⁷⁷ Hansen. Killerud. Madsen. Roaldset. Sæther. (2013 (s. 75)

¹⁷⁸ Hansen. Killerud. Madsen. Roaldset. Sæther. (2013 (s. 77)

Konstantinopel ba paven om hjelp til å gjenerobre Lilleasia, dette beskrives som foranledningen for pave Urbans korstogsappell.¹⁷⁹ I sammenheng med handel og Venezias sentrale posisjon blir Bysants nevnt, men vi blir ikke gitt noen videre informasjon om Øst-Roms rolle med tanke på handel fra lærebokteksten.¹⁸⁰ I sammenheng med vikingferdene nevner boken at det gikk handelsruter helt til Konstantinopel.¹⁸¹ Læreboken nevner også Øst-Rom i sammenheng med konsekvensene av den mongolske invasjonen. Her nevner de at riket ble hardt rammet selv om Konstantinopel ikke ble angrepet, teksten går ikke inn i noen nærmere detalj med tanke på hvordan riket ble rammet.¹⁸² I sammenheng med det Osmanske riket nevnes det igjen at Konstantinopel falt i tyrkernes hender.¹⁸³ I sammenheng med renessansen nevnes det at Vest-Europa fikk en ledende stilling i verden, forfatterne skriver at en av årsakene til dette er at befolkningsveksten i Vest-Europa skjøt fart på 1000-tallet, mens den stagnerte i Øst-Rom og den arabiske verden.¹⁸⁴

Med tanke på bilder dukker ikke det Øst-Romerske riket opp noe sted bortsett fra på noen kart. Det første av disse er i innledningen til kapitlet om middelalderen hvor boken inneholder et kart over Europa på 800-tallet, og på dette kartet er Frankerriket, Øst-Rom og muslimske områder markert. Dette kan kobles opp mot tekstens senere presentasjon av tre kulturområder, og om ikke annet gir den elevene et innblikk i Øst-Roms utbredelse i deler av perioden.¹⁸⁵ På kartet som viser oversikt over de fire første korstogene kan en se at nesten alle korsfarere som reiste via land også reiste via Konstantinopel, og en kan sann sett dra konklusjoner om Konstantinopels viktige beliggenhet, men det er ingen tekst som støtter opp rundt dette. Kartet viser også det fjerde korstoget som på kartet går fra Venezia og til Konstantinopel, men lærebokteksten gir ikke noen beretning om dette korstoget eller dets konsekvenser.¹⁸⁶ Det samme kan egentlig sies om kartet som viser viktige handelsruter i Europa under middelalderen, hvor flere ruter på kartet får via Konstantinopel, men heller ikke her går teksten nærmere inn på Konstantinopels beliggenhet eller rolle med tanke på handel.¹⁸⁷ I innledningen til kapitlet om vikingtid og norsk middelalder er det enda et kart over Europa som viser vikingferdene, her ser vi at vikingene reiste helt til Konstantinopel, ettersom pilene

---

¹⁷⁹ Hansen. Killerud. Madsen. Roaldset. Sæther. (2013 (s. 86)

¹⁸⁰ Hansen. Killerud. Madsen. Roaldset. Sæther. (2013 (s. 91)

¹⁸¹ Hansen. Killerud. Madsen. Roaldset. Sæther. (2013 (s. 103)

¹⁸² Hansen. Killerud. Madsen. Roaldset. Sæther. (2013 (s. 145)

¹⁸³ Hansen. Killerud. Madsen. Roaldset. Sæther. (2013 (s. 146)

¹⁸⁴ Hansen. Killerud. Madsen. Roaldset. Sæther. (2013 (s. 177)

¹⁸⁵ Hansen. Killerud. Madsen. Roaldset. Sæther. (2013 (s. 73)

¹⁸⁶ Hansen. Killerud. Madsen. Roaldset. Sæther. (2013 (s. 87)

¹⁸⁷ Hansen. Killerud. Madsen. Roaldset. Sæther. (2013 (s. 89)

på kartet er fargekodet ser vi også at det hovedsakelig var svenske vikinger som reiste denne veien.¹⁸⁸

Med tanke på arbeidsoppgaver er det ingen som direkte nevner det Øst-Romerske riket, men det er to oppgaver i kapitlet om middelalderen som kan brukes til å se nærmere på det Øst-Romerske riket dersom en elev skulle ønske det. Den første ber elevene om å gå sammen to og to, og holde en liten presentasjon for hverandre. Presentasjonen skal være om et mindre emne i middelalderen, dette gjør det mulig at en elev kan se nærmere på Øst-Rom. Den andre oppgaven ber elevene om å lage en presentasjon om en av personene som er omtalt i kapitlet. Ettersom keiser Justinian er omtalt i dette kapitlet i boken er han en mulig kandidat for eleven å velge.¹⁸⁹

I denne læreboken vil jeg si at Øst-Rom blir presentert som et av tre viktige kulturområder i Europa, hvor tradisjonene fra det gamle Romerriket og keisermakten levde videre. Riket blir presentert som en enhet med stor statlig kontroll. Utover dette fokuserer teksten stort sett på Justinian. Utover dette blir ikke Øst-Rom nærmere presentert i noen stor grad, riket blir nevnt i sammenheng med handel et par ganger, så det er ikke urimelig å dra konklusjonen at handel kan ha spilt en viktig rolle i riket. Men riket er ikke noe hovedfokus i lærebokens senere deler og spiller ingen sentral rolle i fortellingen.

Eliassen, J. Krag, C. Støa, S. Tønnesson, K. Spor i tid – Verden før 1850. (1995)

Denne læreboken tar for seg historiens hendelsesforløp fra de første menneskene og fram til ca. år 1850. Læreboken er på til sammen 293 sider. Læreboken tar for seg verdens historie, men har størst fokus på Europa. Lærebokteksten er fortellende.

Av bokens fire forfattere er den viktigste å nevne Claus Krag, ettersom det stort sett er han som har skrevet kapitlene om eldre historie (kapitlene om de første menneskene og helt fram til 1300). Krag har hovedfag i historie, og har i de siste tretti årene undervist ved Høgskolen i Telemark hvor han er professor i eldre historie.¹⁹⁰ Jørgen Eliassen (1950-2017) underviste blant annet historie ved den videregående skolen.¹⁹¹ Kåre Tønnesson (1926-2019) var historiker og jobbet som universitetslektor og senere professor ved Universitetet i Oslo, hans

---

¹⁸⁸ Hansen. Killerud. Madsen. Roaldset. Sæther. (2013 (s. 99)

¹⁸⁹ Hansen. Killerud. Madsen. Roaldset. Sæther. (2013 (s. 97)

¹⁹⁰ Claus Krag. Tilgjengelig fra: <https://www.universitetsforlaget.no/Claus_Krag> [lest: 13.05.2020]

¹⁹¹ Jørgen Eliassen. Tilgjengelig fra: <https://aschehoug.no/Jorgen_Eliassen> [lest: 13.05.2020]

arbeid var fokusert på den franske revolusjons historie og norsk historie på 1700-tallet.¹⁹² Om forfatter Sigmund Støa har jeg ikke klart å finne noen informasjon.

Det Øst-Romerske riket nevnes for første gang i sammenheng med senantikken, her nevnes det at den formen Romerriket tok etter krisene på 200-tallet kom til å bestå i Øst-Rom helt fram til 1453.¹⁹³ Det nevnes senere at Romerriket blir delt i 395, i en østlig del og en vestlig del, men utover dette er denne delen av teksten mest fokusert på det Vest-Romerske rikets undergang.¹⁹⁴ I kapitlet om middelalderen står det at Europa ble mye tydeligere delt inn i en vestlig og østlig del etter Romerrikets fall, og at den østlige delen med sentrum i Bysants kom til å bli en mer og mer gresk-slavisk verden.¹⁹⁵ I dette kapitlet av læreboken får Øst-Rom også et par underkapitler. Her forteller boken at det Øst-Romerske riket klarte seg langt bedre enn det vestlige, og dette begrunnes med at byene i øst var sentre for handel og produksjon, og at den østlige delen var økonomisk sterkere enn den vestlige. Av byene i Øst-Rom er det en by som blir beskrevet som en by som overgår alle, nemlig Konstantinopel. Forfatteren bruker her tid på å fortelle om byens enestående beliggenhet og festningsverker som blant annet inkluderte flere kilometer med murer. Inne i byen nevnes tre byggverk som alle blir beskrevet som ruvende. Hagia Sofia, keiserens palass og hippodromen, kappkjøringsarenaen. Konstantinopel blir beskrevet som en by som hadde en tiltrekningskraft som ingen annen by i tidlig middelalder.¹⁹⁶

Videre i kapitlet er det også et underkapittel om keiser Justinian, her forteller boken at Øst-Rom etter hvert ble mindre og mindre romersk og mer og mer gresk. Men på Justinians tid var ikke denne utviklingen helt fullført, og Justinian har blitt beskrevet som den siste romer i Konstantinopel. Teksten fokuserer på Justinians ambisjoner om å gjenopprette det gamle romerske riket, og at han gjenerobret Nord-Afrika, Sør-Spania og Italia, men det nevnes også at mange av disse gjenerobringene ble kortvarige. Videre forteller læreboken om Justinians innsamling og redigering av de romerske lovene, og at dette kom til å ha en mer langvarig innflytelse enn hans erobringer ettersom Corpus Juris fortsatt på 1800-tallet ble brukt i flere land.¹⁹⁷ I sammenheng med disse underkapitlene er det to små tekstutdrag et fra 1869 og et fra 1973 som gir veldig forskjellige vurderinger av Øst-Rom. Teksten fra 1869 beskriver Øst-

---

¹⁹² Wasberg, G. C. (2019) *Kåre Tønnesson i Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: <https://snl.no/K%C3%A5re_T%C3%B8nnesson> [lest: 13.05.2020]

¹⁹³ Eliassen, J. Krag, C. Støa, S. Tønnesson, K. (1995) *Spor i tid – Verden før 1850*. Oslo. Aschehoug. (s.58)

¹⁹⁴ Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.60)

¹⁹⁵ Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.66)

¹⁹⁶ Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.67-68)

¹⁹⁷ Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.68-69)

Rom som den nedrigste og mest forkastelige kultur som noensinne har eksistert, og at «Ingen annen sivilisasjon har vært så fullkomment fri for ethvert element av storhet», teksten fra 1973, beskriver riket som høyt utviklet og godt organisert, og at det i riket ble utfoldet en intellektuelt forfinet kultur.¹⁹⁸ I underkapitlet om paven står det at pavens myndighet ble mest effektiv i vest, men at i Bysants fortsatte keiseren den romerske tradisjonen med å gjøre sitt herredømme gjeldene for kirken. Her nevnes det også at flere århundrer med motsetninger mellom Roma og Bysants til slutt førte til at kirken ble delt inn i en gresk og en latinsk kirke.¹⁹⁹

I sammenheng med underkapitlet om de arabiske erobringene blir Øst-Rom igjen nevnt. Her nevnes det at araberne avløste det øst-romerske herredømmet over flere områder, og at i likhet med araberne hadde også det Øst-Romerske riket vært et fremmedstyre i disse områdene. Det nevnes også at araberne ble sett på som befriere i flere områder ettersom noen øst-romerske keisere hadde forfulgt kristne retninger som avvek fra den katolske tro. Underkapitlet nevner også beleiringen av Konstantinopel i 718 da araberne måtte gi opp etter at forsvarerne hadde tatt i bruk gresk ild. Øst-Roms svekkede tilstand etter flere kriger mot perserne blir også i dette kapitlet brukt som en forklaring på hvorfor araberne stort sett lyktes godt med sine erobringer.²⁰⁰ I sammenheng med korstogene blir Øst-Rom igjen nevnt, dette er i sammenheng med det fjerde korstoget (1202-04) som blir beskrevet som et redskap for venetianske handelsinteresser. Her forteller læreboken at korsfarerne inntok Konstantinopel og innsatte en «latinsk» keiser. Dette kom til å vare fram til 1261 da øst-romerne igjen overtok.²⁰¹

I kapitlet om senmiddelalderen og renessansen har det Øst-Romerske rikets undergang fått et eget underkapittel. I anførselstegn skriver forfatteren om «Det annet Roma» som lenge hadde vært truet av de tyrkiske osmanene, og at til slutt den 29. mai 1453, inntok tyrkerne Konstantinopel etter sju ukers beleiring. Dette markerte slutten på Øst-Roms tusenårige historie.²⁰²

Det første bildet i boken relatert til Øst-Rom er i sammenheng med de germanske folkevandringene og Vest-Roms fall. Bildet viser de forskjellige gruppene og veien de vandret. Bildet viser også Øst-Roms beliggenhet i forhold til disse gruppene, og ikke minst

---

¹⁹⁸ Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.68)

¹⁹⁹ Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.70)

²⁰⁰ Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.71)

²⁰¹ Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.83)

²⁰² Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.121)

viser den Øst-Roms utbredelse og grenser i denne perioden.²⁰³ De neste bildene er i en egen liten seksjon for kunst og arkitektur. Disse bildene er moderne bilder av utsiden og innsiden av Hagia Sofia. Sammen med bildene er det tekst som blant annet forteller om bygningens størrelse, og bygningen beskrives som ny og dristig for sin tid.²⁰⁴ I sammenheng med underkapitlet om Bysants er det bilde som viser et stykke mosaikkunst av keiserinne Teodora, sammen med bildet er det tekst som beskriver hvordan hun var skuespiller av lav byrd som ble keiserinne, og at hun fikk stor innflytelse som keiserinne. Teksten forteller også om hvordan det er splittelse i kildene om henne, hvor noen kilder roser henne og andre kilder bakvasker henne og blant annet beskylder henne for å ha vært prostituert.²⁰⁵ På kartet som viser utbredelsen av islam vises også det Øst-Romerske rikets utbredelse, det er ingen tekst assosiert med kartet, men på kartet kan man se at Øst-Rom mistet områder til araberne.²⁰⁶ Også i denne læreboken er det kart som viser korstogene, her ser vi igjen som i andre bøker Konstantinopels sentrale beliggenhet, det fjerde korstoget er vist på et eget kart på samme side.²⁰⁷ I sammenheng med det Øst-Romerske rikets fall er det en tegning som viser osmanernes erobring av Konstantinopel, ved siden av tegningen er det et sitat fra en samtidig kilde som beskriver osmanernes kanoner.²⁰⁸

I slutten av hvert kapittel er det repetisjonsspørsmål, i denne læreboken er det flere av disse som kan relateres til det Øst-Romerske riket. I slutten av kapitlet om antikken spør de for eksempel om hvordan det romerske samfunnet endret seg på 300- og 400-tallet. Her kan en dra inn rikets deling inn i øst og vest blant annet. En annen oppgave på samme side spør hvorfor Vest-Rom gikk under, men Øst-Rom besto, og denne oppgaven er definitivt direkte relatert til Øst-Rom.²⁰⁹ I kapitlet om middelalderen er det en oppgave som ber elevene sammenligne senantikken og den første del av middelalderen, og fortelle hva som var nytt på 500- og 600-tallet, og hva som hadde utviklet seg videre basert på det som hadde vært. Her kan Øst-Rom trekkes inn ettersom det var en videreføring av senantikkens kultur. Et annet repetisjonsspørsmål på samme side som kan relateres til Øst-Rom er spørsmålet om hvilken stilling paven fikk innenfor kirken, ettersom man her kan dra inn at paven ikke fikk like stor innflytelse i øst som i vest, og at keiseren også gjorde sitt herredømme gjeldene for kirken. En

---

²⁰³ Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.61)

²⁰⁴ Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.64)

²⁰⁵ Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.68)

²⁰⁶ Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.71)

²⁰⁷ Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.83)

²⁰⁸ Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.121)

²⁰⁹ Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.62)

tredje oppgave fra middelalderen spør om hva korstogene var uttrykk for, og hva de førte til, her kan elevene nevne det fjerde korstoget, som blant annet førte til at en ny keiser ble innsatt i det Øst-Romerske riket.²¹⁰

Med tanke på framstilling vil jeg si at det Øst-Romerske riket blir framstilt som en videreføring av den romerske kulturen. Øst-Rom dukker opp flere steder i læreboken hvor det er relevant, delene av læreboken som er fokusert på det Øst-Romerske riket dreier seg gjerne enten om keiser Justinian eller Konstantinopel. Jeg vil si at lærebokens ordbruk stort sett er nøytral, med unntak av sin beskrivelse av Konstantinopel hvor forfatteren bruker ord som jeg vil anse som positivt ladet. Byen har enestående beliggenhet, ruvende bygninger, Hagia Sofia var ny og dristig, og beskrives som perlen i bysantinsk arkitektur.

Benedictow, O. J. Norges- og verdenshistorie før 1850, VK1. (1995)

Denne læreboken for videregående skole tar for seg historien fra de første menneskene og fram til 1850. Lærebokteksten er fortellende, og boken er på til sammen 645 sider. Bokens forfatter er Ole Jørgen Benedictow, som er historiker og professor emeritus i historie ved Universitetet i Oslo. Benedictows arbeid har vært fokusert på senmiddelalderen, spesielt pesten og andre epidemiers plass i historien.²¹¹

Det Øst-Romerske riket dukker for første gang opp i læreboken i sammenheng med Romerrikets fall. Her nevner forfatteren at Romerriket ble det inn i en østlig og vestlig del. Benedictow påpeker at det her i boken kun er snakk om Vest-Roms fall ettersom Øst-Rom fortsatt kom til å eksistere i tusen år etter Vest-Roms fall. Teksten har også en liste over grunner til at Øst-Rom bestod. Grunnene er større befolkning, en økonomi som ikke var like avhengige av slaver, større produksjon, flere frie bønder til å bemanne legionene og rett og slett at de hadde mindre invasjonproblemer enn riket i vest.²¹²

Øst-Rom får også et eget underkapittel i læreboken. Her beskrives Øst-Rom som den klareste videreføringen av den antikke verdens kultur. Kulturen beskrives som en blanding av gresk og hellenistisk kultur, romersk statsbygging og kristen religion. Lærebokteksten påpeker også at kristendommen også bragte med seg ny intoleranse, ettersom keiserne jobbet for å gjøre kristendommen til den eneste religionen i riket mistet den greske kulturtradisjonen noe av sin vitalitet. Filosofiskolen i Athen ble også stengt. Denne koblingen mellom kirke og stat

---

²¹⁰ Eliassen. Krag. Støa. Tønnesson. (1995) (s.97)

²¹¹ Ole Jørgen Benedictow i *Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra: https://snl.no/Ole_J%C3%B8rgen_Benedictow [lest: 13.05.2020]

²¹² Benedictow, O. J. (1995) *Norges- og verdenshistorie før 1850, VK1*. Oslo. Universitetsforlaget. (s.112-113)

beskrives som et kjennetegn for det Øst-Romerske riket. Staten var ikke bare kirken beskytter, men hadde også kontroll over kirken og keiseren fikk innflytelse blant annet med tanke på sentrale trosspørsmål. Videre forteller lærebokteksten om hvordan kirken i Øst-Rom etter hvert ble kalt den gresk-ortodokse kirken, og hvordan den til slutt, etter over hundre år med religiøs splittelse skilte lag med den romersk-katolske kirken. Til slutt forteller læreboken at Øst-Rom falt i 1453 da osmanene erobret Konstantinopel, men innen dette skjedde hadde Øst-Rom allerede i 800 år tapt områder til islam.²¹³

I sammenheng med den arabiske ekspansjonen dukker det Øst-Romerske riket igjen opp, dette er i sammenheng med arabernes suksess og erobringer. Benedictow begrunner dette blant annet med at både Øst-Rom og Perserne var svekket av langvarige kriger og en stor bølge av pestepidemier. I Øst-Rom nevnes det at indre religionsstrid også svekket riket.²¹⁴ I kapitlet om vikingferdene nevnes det at vikingene som dro i østerled ofte dro til Konstantinopel.²¹⁵

Med tanke på bilder er det flere bilder i boken relatert til Øst-Rom. I underkapitlet om Øst-Rom er det et bilde som viser mosaikkunst av keiserinne Teodora som går inn i kirken med et følge av hoffdamer og hoffmenn, dette brukes som et eksempel på Øst-Romersk kunst. Det er også et fotografi fra innsiden av Hagia Sofia, ved siden av bildet er det tekst med fakta om Hagia Sofia, når den ble bygget, størrelse osv. Det er enda et bilde av mosaikkunst på neste side som framstiller de tre vise menn.²¹⁶ Som i andre bøker vi har vært gjennom dukker det Øst-Romerske riket også i denne boken opp på et kart over den arabiske ekspansjonen, og vi får et visst innblikk i rikets utbredelse.²¹⁷ I kapitlet om Frankerriket er det et kart som viser folkevandringene på 400-tallet, her kan vi igjen se Øst-Roms utbredelse, og dette bildet gir en viss illustrasjon av det lærebokteksten tidligere nevner om at Øst-Rom hadde mindre invasjonsproblemer enn Vest-Rom.²¹⁸ Læreboken har også et kart over vikingferdene som viser at vikingene, som lærebokteksten forteller, kom til Konstantinopel.²¹⁹

Det er flere oppgaver i læreboken som kan relateres til Øst-Rom. Den første er en som ber elevene om å se på bildene av romersk arkitektur og å sammenligne bildene med vår tids

---

²¹³ Benedictow, O. J. (1995) (s.114-116)

²¹⁴ Benedictow, O. J. (1995) (s.125)

²¹⁵ Benedictow, O. J. (1995) (s.250)

²¹⁶ Benedictow, O. J. (1995) (s.114-116)

²¹⁷ Benedictow, O. J. (1995) (s.124)

²¹⁸ Benedictow, O. J. (1995) (s.136)

²¹⁹ Benedictow, O. J. (1995) (s.250)

arkitektur og byggeskikk. Et av bildene i kapitlet er av Hagia Sofia og det vil dermed være relevant for oppgaven. En annen oppgave spør rett ut hva vi mener med «det bysantinske riket» og hva som kjennetegner det. Lærebokens kapittel har også flere ord skrevet i kursiv, og en oppgave i kapitlet om Romerriket ber elevene om å skrive ned alle ordene som er skrevet i kursiv og deres definisjon, «Østromerriket» er et av ordene som er skrevet i kursiv i kapitlet.²²⁰

Med tanke på det Øst-Romerske rikets framstilling i læreboken vil jeg si at riket blir framstilt som videreførere av antikkens kultur, med en blanding av gresk, romersk og kristen kultur. Koblingen mellom riket og kristendommen blir gitt ekstra vekt av forfatterens valg av bilder. Utover dette blir riket framstilt som en enhet som var under både indre og ytre press som til slutt førte til dets undergang. Med tanke på framstillingen av kristendommens innflytelse og noe av intoleransen som fulgte vil jeg si at riket framstår som noe autoritært. Intoleranse er et begrep som hos de fleste har negative assosiasjoner. Men dette blir ikke gitt like mye fokus. Men jeg vil si at læreboken stort sett bruker et nøytralt språk.

Alnæs, K. Norges- og Verdenshistorie før 1850. (1984)

Denne læreboken av Karsten Alnæs tar for seg historien fra de første menneskene og fram til 1850. Boken er på 337 sider og lærebokteksten er fortellende. Karsten Alnæs er forfatter og har skrevet både skjønnlitteratur og faglitteratur. Han har skrevet flere bøker relatert til historie og har undervist både ved journalist høgskolen og som lektor i videregående skole.²²¹

Øst-Rom blir første gang nevnt i sammenheng med Romerrikets fall, her nevnes det riket ble delt og at den østlige delen fikk Konstantinopel til hovedstad og varte fram til 1453,²²² senere i kapitlet om Roms fall beskrives den østlige delen av riket som den sterkeste og viktigste.²²³ I kapitlet om det arabiske rikets ekspansjon nevner teksten at araberne prøvde å innta Konstantinopel, men ble drevet tilbake.²²⁴ I sammenheng med korstogene blir riket igjen nevnt, dette er først og fremst i sammenheng med det fjerde korstog, hvor venetianske handelsmenn ville ha enerett på handelen i det Øst-Romerske riket og fikk korsfarerne til å plyndre og erobre Konstantinopel. Det nevnes også i dette kapitlet at Otto 2. utfordret Øst-Rom da han erklærte seg selv som romersk keiser. Ifølge teksten var Øst-Rom redd for

---

²²⁰ Benedictow, O. J. (1995) (s.118-119)

²²¹ Karsten Alnæs. Tilgjengelig fra: <[https://aschehoug.no/Karsten Alnaes](https://aschehoug.no/Karsten_Alnaes)> [lest: 14.05.2020]

²²² Alnæs, K. (1984) *Norges- og Verdenshistorie før 1850*. Aschehoug. (s.82)

²²³ Alnæs. (1984) (s.85)

²²⁴ Alnæs. (1984) (s.92)

konkurransen, men trengte støtte vestfra for å stå imot tyrkerne.²²⁵ I kapitlet om byene i Tyskland og Italia nevnes det at det vokste fram mektige byer i Italia allerede før år 1000, og at keiseren i Øst-Rom behersket store deler av området, og at mange varer ble seilt til Italia fra Konstantinopel, Alexandria, Smyrna og andre byer.²²⁶

Med tanke på bilder er det flere bilder som enten er relatert til eller viser det Øst-Romerske riket. Det første er et kart som viser Romerrikets deling og folkevandringene. Kartet gir et innblikk i det Øst-Romerske rikets størrelse. På den neste siden er det et mosaikkbilde av keiserinne Teodora, ved siden av bildet er det tekst som beskriver Teodora som blendende begavet og sjarmerende, og at hun hadde politisk kløkt og hard vilje.²²⁷ Det neste bildet er et svart hvitt fotografi av Hagia Sofia, under bildet er det tekst som beskriver bygningens størrelse. Det er også tekst som beskriver keiser Justinians regjeringstid, at han gjenerobret flere tidligere romerske landområder, innførte et fullstendig enevælde og ble den kristne lederen i sitt eget rike, og at han stengte filosofiskolen i Athen. Læreboken beskriver Justinian som keiser og pave på samme tid. Teksten forteller videre om hvordan Justinian reviderte og fornyet lovverket og at «Corpus Juris» kom til å få betydning for lovverk helt fram til våre dager. Teksten nevner også at Justinian bygde sterke festninger ved grensene til riket og at Øst-Rom begynte egen silkeproduksjon.²²⁸

Det Øst-Romerske riket dukker også opp på et kart som viser den arabiske ekspansjonen.²²⁹ Riket dukker også opp på et kart som viser rutene det første korstoget fulgte, hvor vi ser at korsfarerne reiste via Konstantinopel, det er også et kart som viser det fjerde korstogs rute.²³⁰ Konstantinopel dukker også i denne læreboken opp på et kart som viser vikingferdene og at vikingene reiste helt til Konstantinopel.²³¹ Det er ingen oppgaver direkte relatert til det Øst-Romerske riket bortsett fra en oppgave som ber eleven om å skrive stikkord i margin gjennom hele kapitlet om Romerriket.²³²

Med tanke på framstillingen av Øst-Rom i denne boken er det litt vanskelig å si noe konkret. Mye av informasjonen om riket er spredt over flere kapitler og det er gjerne en setning her og en setning der. Informasjonen som blir presentert mest sammenhengene om Øst-Rom er

---

²²⁵ Alnæs. (1984) (s.117)

²²⁶ Alnæs. (1984) (s.123)

²²⁷ Alnæs. (1984) (s.84-85)

²²⁸ Alnæs. (1984) (s.86)

²²⁹ Alnæs. (1984) (s.88)

²³⁰ Alnæs. (1984) (s.116)

²³¹ Alnæs. (1984) (s.138)

²³² Alnæs. (1984) (s.87)

informasjonen som befinner seg i teksten som er tilknyttet bildene i boken. Og her er det stort sett teksten om Justinian som gir noe innblikk ettersom teksten om Teodora stort sett er begrenset til personlig informasjon om henne. Fra teksten om Justinian får vi et inntrykk av et framgangsrikt, men autoritært rike. Det er handel og erobringer, men også stenging av filosofiskolen. Og teksten bruker stort sett et språk som kan anses som negativt ladet, for eksempel ble filosofiskolen stengt fordi den greskortodokse tro skulle gjennomsyre hele landet.²³³ Utover dette blir det ikke dratt noen særlig linjer mellom Øst-Rom og kristendommen. Keiserinne Teodora beskrives riktignok med en del positive egenskaper, men teksten forteller også om hvordan hun hjalp Justinian med å slå ned et opprør hvor «opprøret ble druknet i blod» og 30000 mennesker skal ha blitt massakrert.²³⁴

Ræder, A. Verdenshistorie for realskole og gymnas (1969)

Denne læreboken i historie omhandler historien fra førhistorisk tid og fram til begynnelsen av 1960-tallet. Lærebokteksten er fortellende og er skrevet av Anton Ræder (1855-1941). Boken har 365 sider, av disse er de første 123 sidene fokusert på eldre historie. Anton Ræder var skoleadministrator, han drev også på med forskning innen antikkens historie. Han var også ansvarlig for skoleverket. Ræder hadde stor innflytelse på skoleverket, spesielt som lærebokforfatter. Hans bok om verdenshistorie som jeg her ser nærmere på var den 21. utgaven av boken, som opprinnelig kom ut i 1894.²³⁵

I kapitlet om folkevandringene dukker det Øst-Romerske riket opp for første gang. Dette er i sammenheng med delingen av Romerriket etter keiser Teodosius' død, her nevnes det at vestriket fikk Roma som hovedstad, og østriket hadde Konstantinopel som hovedstad. Ræder skriver også at delingen gjorde riket svakere.²³⁶ Neste gang Øst-Rom dukker opp er i kapitlet om middelalderen i delen om «østerlandene», her er det et avsnitt om Keiser Justinian. Her forteller lærebokteksten at mens det Vest-Romerske riket gikk til grunne fortsatte Øst-Rom omentrent som før. Konstantinopel beskrives som den største og rikeste handelsbyen i Europa hvor kjøpmenn fra hele verden kom for å selge sine varer, silke fra Kina, krydder fra India osv. Ræder skriver også at byen hadde dyktige håndverkere som vevde herlige tøy eller lagde fine glassvarer. Kunst, vitenskap og litteratur fra oldtiden ble tatt vare på, og Keiser Justinian bygde den praktfulle Sofiakirken i Konstantinopel. Men mest kjent ble Justinian for

---

²³³ Alnæs. (1984) (s.86)

²³⁴ Alnæs. (1984) (s.85)

²³⁵ Thue, F. W. (2019) Den historiske allmenndannelse -Historiefaget i høyere/videregående skole, 1869–2019. *Historisk tidsskrift, bind 98*. Oslo. Universitetsforlaget (s.167-190) (s.175-176)

²³⁶ Ræder, A. (1969) *Verdenshistorie for realskole og gymnas*. Oslo. Aschehoug. (s.75)

sin samling av romersk lov og rett. Etter Justinians død gikk det ifølge Ræder tilbake med riket, spesielt etter at riket hadde fått en farlig fiende i Araberne.²³⁷ I kapitlet om det arabiske storrike, skriver Ræder at araberne blant annet la under seg deler av Romerriket (Syria, Mesopotamia, Egypt samt andre deler av Nord-Afrika.)²³⁸ I et underkapittel om pavedømmet står det at «Romerbispen» også ville ha kontroll over patriarken i Konstantinopel. Og at denne uenigheten førte til at de begge lyste hverandre i bann og at kirken på denne måten ble delt inn i en gresk-ortodoks kirke og en romersk-katolsk kirke.²³⁹ I kapitlet om korstogene nevnes det at keiseren i Konstantinopel måtte be paven om hjelp mot tyrkerne som holdt på å legge under seg hele det Øst-Romerske riket.²⁴⁰ Øst-Rom dukker ikke opp igjen før kapitlet forteller om det fjerde korstoget, som lærebokteksten merkelig nok ikke gikk til det hellige land, men til Konstantinopel, hvor korsfarerne reiste sammen med venetianerne og plyndret denne rike byen, den eneste storbyen i den kristne verden.²⁴¹ Det Øst-Romerske riket dukker til slutt opp i underkapitlet om tyrkerne, hvor Ræder skriver at tyrkerne tok det ene landskapet etter det andre og i 1453 inntok de Konstantinopel.²⁴²

Med tanke på bilder er det ingen bilder direkte relatert til Øst-Rom, under temaet om tyrkerne er det et bilde av Hagia Sofia, men teksten under bildet presenterer bare bygningen som en moské i Istanbul.²⁴³ Boken inneholder ingen arbeidsoppgaver.

Med tanke på framstilling, blir ikke det Øst-Romerske riket gitt noe mer oppmerksomhet enn andre riker fra middelalderen, og riket dukker stort sett opp i kapitler som er fokusert på noe annet (kirken, korstogene osv.) Med ett unntak tidlig i boken, og den delen er stort sett fokusert på byen Konstantinopel og på keiser Justinian. Men jeg vil si at riket blir framstilt som et sted hvor arven fra antikken (vitenskap, kunst osv.) levde videre. Ræder bruker mange ord som jeg vil beskrive som positivt ladde. Hagia Sofia er praktfull, håndverkernes varer beskrives som fine og herlige, og byen er rik. Så Konstantinopel blir framstilt som en veldig rik og unik by, og den får ikke noe annet en ros fra Ræder.

Oppsummering.

I de norske lærebøkene dukker det Øst-Romerske riket opp i alle bøkene jeg har sett på, boken «I ettertid» presenterer riktignok det historiske stoffet på en annen måte enn de andre

---

²³⁷ Ræder. (1969) (s.83)

²³⁸ Ræder. (1969) (s.85)

²³⁹ Ræder. (1969) (s.92)

²⁴⁰ Ræder. (1969) (s.95)

²⁴¹ Ræder. (1969) (s.96)

²⁴² Ræder. (1969) (s.117-118)

²⁴³ Ræder. (1969) (s.117)

norske lærebøkene jeg har sett på. Det Øst-Romerske riket får gjerne et eget underkapittel eller en del oppmerksomhet i kapitler om store riker i middelalderen, selv om noen bøker velger å ta for seg Øst-Rom i sammenheng med antikkens slutt.

Bruken av bilder er ganske konstant spesielt i de moderne bøkene hvor bildene gjerne består av mosaikkunst (ofte avbildninger av keiser Justinian og keiserinne Teodora) eller fotografier av Hagia Sofia. Dersom læreboken benytter seg av kart er også disse ganske like hverandre.

I lærebokteksten presenteres gjerne Øst-Rom som arvtagere av antikkens kultur og de knyttes gjerne opp mot kristendommen og den gresk-ortodokse kirke. Det er også vanlig for lærebøkene å nevne keiser Justinian, og her er det gjerne hans erobringer og ambisjoner om å gjenoppbygge det gamle riket, og hans reform av lovverket som kommer i fokus, hva som vektlegges av disse kan variere fra lærebok til lærebok. De eldre lærebøkene inkluderer gjerne også at han stengte filosofiskolen i Athen, men dette ser ut til å ha falt ut av bruk og dukker ikke opp i de nyeste lærebøkene. Den fokus som noen av de eldre bøkene har på Konstantinopel som by, forsvinner etter hvert også og blir ikke inkludert i samme grad i de senere lærebøkene. De fleste lærebøkene inkluderer Konstantinopels fall i 1453.

En annen ting som utvikler seg er språket, de nye lærebøkene bruker et langt mer nøytralt språk enn de eldre bøkene. De eldre bøkene kan variere noe, men de bruker stort sett mer positivt ladede begreper og ord når de beskriver Øst-Rom enn det de nyere bøkene gjør.

Lærebokforfatterne har stort sett bakgrunn innen skolen enten som lærere på videregående skole eller som ansatte ved universiteter. Det er et par unntak til dette, men generelt sett er det dette som er tilfelle.

Sammenligning av tendenser i Norge og Sverige.

Det er flere likheter en kan peke på i sammenheng med lærebøkene i Norge og Sverige. Bøkene har for eksempel ganske like inndeling av epoker og forfatterne har som oftest utdanning i historie og har arbeidet med undervisning. Lærebøkene i begge landene bruker også fortellende tekst. Ja til og med noen av lærebøkens titler er nesten identiske.

Med tanke på Øst-Rom derimot er det noen likheter. Øst-Rom blir inkludert i både de norske og svenske lærebøkens historiefortelling. I begge land finner vi stort sett en kobling mellom Øst-Rom og den gresk-ortodokse kristendom. Å presentere Øst-Rom som arvtagere etter antikken og Romerriket er også ganske vanlig i begge land. Forfatterens valg av bilder er også

ganske like (når det er bilder vel å merke), med bilder av Hagia Sofia og mosaikkunst, det er noe variasjon fra dette, men det er disse to som stort sett går igjen.

Forskjeller mellom de to landenes lærebøker er blant annet at Øst-Roms framstilling i Norge ser ut til å være mer lik mellom de forskjellige lærebøkene, og det er ofte mer eller mindre den samme informasjonen som blir presentert, riktignok med litt forskjellig vektlegging avhengig av forfatter og lærebok. I Sverige er denne informasjonen og mengden med informasjon som presenteres litt mer varierende avhengig av lærebok, men også historiekurs, ettersom 1a1 ser ut til å ha enda mindre fokus på eldre historie enn 1b-kurset.

Denne forskjellen ser ut til å være noe som har utviklet seg over tid ettersom lærebøkernes formulering og fokus ser ut til å være mer like mellom de eldre norske og svenske lærebøkene, enn den er i de nyere norske og svenske lærebøkene.

Med tanke på min hypotese om at forskjellene mellom forskningen på Øst-Rom som tema i Norge og Sverige kom til å reflekteres i lærebøkene vil jeg si at min hypotese ikke var korrekt. Jeg vil snarere si at det motsatte er tilfelle og at Øst-Rom er mer representert i de norske lærebøkene enn i de svenske, og gjerne presenterer mer informasjon.

Men hva kan være årsakene til disse forskjellene?

Kontekst, læreplaner og årsaksforklaringer.

For å finne svaret på dette må vi se nærmere på konteksten rundt lærebøkene, det er mange faktorer som bidrar til at lærebøker har den utforming og fokus som de har. Noen mulige årsaksforklaringer jeg tenkte på i begynnelsen var blant annet forfatternes bakgrunn, men som vi har sett har lærebokforfatterne i Norge og Sverige stort sett ganske lik bakgrunn og med et så stort utvalg av lærebøker med forskjellige forfattere som alle har ganske likt oppsett, fokus og presentasjon av tema, gir det mening at forklaringen er noe annet.

En faktor jeg mener er viktig er at de forskjellige historiekursene i gymnasieskolen alle ser ut til å gå gjennom hele det historiske hendelsesforløpet på det første året. Dette er forskjellig fra Norge hvor historiens forløp er fordelt over to år, og Vg2 er fokusert på eldre historie.

Dermed får de norske lærebøkene bedre tid til å gå gjennom historien på denne måten.

Lærebøker i historie gjør allerede utvalg av hva de velger å inkludere ettersom det aldri vil være nok undervisningstimer til å gjennomgå hele historien.

Med tanke på lærebøkene er det flere av de eldre lærebøkene som gjerne dekket bare en del av historien. Brolin, Dannert og Holmberg, dekker for eksempel bare historien fram til

opplysningstiden, og den moderne historien blir ikke gjennomgått før i deres lærebok for det neste årskurset, og denne læreboken tar for seg historien fra slutten av 1700-tallet og fram til etter 1945.²⁴⁴ En nyere lærebok i Sverige ment for senere kurs tar for seg andre temaer. Boken «Historia 2-3» har for eksempel kapitler som omhandler kulturhistorie, minner, historiebruk, ungdommens historie osv.²⁴⁵ Historiefaget i Sverige ser ut til å ha tatt en annen retning og fått et annet fokus enn i Norge.

Videre vil jeg se litt nærmere på læreplanene, som nevnt tidligere i oppgaven henger læreplanene og lærebøkene tett sammen, og det vil derfor være nyttig å undersøke disse ettersom de gir føringer for hva som skal læres.

I læreplanen Lgy70 som er den første læreplanen i den moderne gymnasieskolen (som var en sammenslåing av yrkesskolan, gymnasiet og fackslokan)²⁴⁶ har historiefaget tre mål basert på de historiske periodene 1000-1789, 1789-1945 og etter 1945. Perioden 1000-1789 skal fokusere på politiske, sosiale og økonomiske forhold, samt idéutvikling og kirkens historie.²⁴⁷ Læreplanen fikk etter hvert et supplement for historiefaget. Her står det at elven blant annet skal tilegne seg kunnskaper om mennesker, miljøer og idéer i forskjellige tider og kulturkretser. Et av hovedmomentene i faget skal også være en oversikt over sosiale, økonomiske, kulturelle og politiske forhold i eldre europeisk og utenlandsk historie. Supplementet nevner også Øst-Rom (Bysants) som kulturbærere.²⁴⁸

Den nåværende læreplanen Gy11, legger opp til at elevene blant annet skal utvikle kunnskap om tidsperioder, endringsprosesser, hendelser og mennesker fra forskjellige perspektiver, kunne bruke en historisk referanseramme for å forstå nåtiden og gi perspektiv på fremtiden, søke, gjennomgå, tolke og evaluere kilder basert på kildekritiske metoder og presentere resultater med varierende uttrykksformer, og mye annet.²⁴⁹

---

²⁴⁴ Brolin, Dannert, Holmgerg. (1980) *Historiens huvudlinjer 2A*. Uppsala. Almqvist & Wiksell. (s.5)

²⁴⁵ Ader, W. Ededal, I. Hedenborg, S. Långström, S. (2014) *Historia 2-3 – Sök, granska, tolka, och värdera*. Lund. Studentlitteratur. (s.5-9)

²⁴⁶ Richardson, G. (2011) *Svensk utbildningshistoria – Skola och Samhälle förr och nu*. Lund. Studentlitteratur. (s.126-127, 262)

²⁴⁷ *Läroplan för gymnasieskolan, Lgy 70 – Allmän del* (1970) Stockholm. LiberLäromedel. (s.177)

²⁴⁸ *Läroplan för gymnasieskolan, Lgy 70:2. Supplement 71. Historia*. (1981). Stockholm. Liber UtbildningsFörlaget (s.6, 11)

²⁴⁹ *Ämne – Historia*. Tilgjengelig fra: <<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=1530314731%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DHIS%26tos%3Dgy&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa92a3>> [lest: 15.05.2020]

De forskjellige målene gir ikke nødvendigvis noen indikator på et skifte av fokus som hviler så tungt på moderne historie. Dette finner vi derimot i veiledningen om undervisningens innhold. Både kurs 1a1 og 1b skal inneholde den europeiske epokeinndelingen fra et kronologisk perspektiv, det vil si Forhistorisk tid, eldgamle tider, eldgamle tider, middelalder, renessansen og opplysningstiden. Undervisningen skal også problematisere historiske tidsinndelings avhengighet av kulturelle og politiske forutsetninger.²⁵⁰

Historieundervisningen skal også inneholde demokratisering og industrialisering på 1800- og 1900-tallet. Her inngår også blant annet ressursfordeling, migrasjon, teknologisk utvikling, diktatur, folkemord og kolonialisme. 1b skal også inneholde et langsiktig historisk perspektiv på de endrende maktforholdene og ulike historiske forklaringer på dem.²⁵¹ Det er også andre retningslinjer som blant annet legger opp til tolkning og anvendelse av historisk kildemateriale.

Jeg vil argumentere for at anvisningene om historiefagets innhold legger opp til et fokus på moderne historie ettersom anvisningene for innholdet før 1800-tallet er ganske generelt, og kravene om innholdet for undervisningen om 1800- og 1900-tallet er mye mer spesifikt og konkret. Dette blir på noen måter bekreftet i forordet til «Epos 1b» hvor forfatterne blant annet skriver at det tidligere ikke hadde eksistert noen detaljbestemmelser for fagets innhold, men at det nå gjør det. De går så videre til å skrivet at det for historien innebærer en forskyvning mot den moderne historien, 1800-tallet og 1900-tallet, men også historiebevissthet, historiebruk, kilder og kildekritikk er understreket sterkere enn før.²⁵²

Det virker som en rimelig forklaring, at denne forskyvningen mot moderne historie, samt økte fokus på blant annet kilder og kildekritikk har ført til at eldre historie og dermed også Øst-Rom er blitt gitt mindre oppmerksomhet og representasjon i historiefaget på den svenske gymnasieskolen.

I Norge er historiens hendelsesforløp delt opp mellom vg2 og vg3, og denne fordelingen gir dermed muligens mer rom for fokus på eldre historie og mulighet til å gi mer plass til forskjellige temaer som for eksempel Øst-Rom. De norske kompetansemålene med blant annet presentasjon av en historisk person, eller å gjøre rede for sentrale, sosiale, økonomiske,

---

²⁵⁰ *Ämne – Historia*. [lest: 15.05.2020]

²⁵¹ *Ämne – Historia*. [lest: 15.05.2020]

²⁵² Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2012) *Epos 1b*. Stockholm. Liber AB (forord)

politiske og kulturelle utviklingstrekk osv. er også relativt åpne med tanke på hvilke hendelser og temaer som kan brukes til å oppnå disse målene.²⁵³

Konklusjon

Selv om det kanskje er forskjeller mellom Norge og Sverige i forskningen på det Øst-Romerske riket ser det ikke ut til at disse forskjellene har hatt noen spesiell effekt på lærebøkene.

Lærebøkene i Norge og Sverige framstiller generelt sett (bøker som «I ettertid» er for eksempel et unntak) begge Øst-Rom som en arvtager etter Romerriket hvor den antikke kulturen levde videre. Lærebøkene i begge land drar også gjerne en klar kobling mellom Øst-Rom og den gresk-ortodokse kirke. Konstantinopels fall i 1453 blir stort sett også inkludert i alle de forskjellige bøkene. I Norge ser det tilsynelatende ut som at Øst-Rom blir gitt mer plass, og denne plassen brukes gjerne til å fokusere på Øst-Roms keiser Justinian, hans erobring og revidering av lovverket, og på rikets effektive byråkrati.

I Sverige er det ingen klare tendenser utover de som er nevnt ovenfor, noen bøker bruker litt mer tid på Øst-Rom som et redskap for å for eksempel problematisere når Romerriket falt. I Sverige ser det også ut til å ha vært større endringer med tanke på Øst-Roms framstilling så vel som i lærebøkens fokus. Her har Øst-Rom tilsynelatende blitt stadig mindre representert, og bøkene har blitt mer fokusert på moderne historie.

I Norge har framstillingen av Øst-Rom endret seg noe opp gjennom årene, men framstillingen og representasjonen i norske lærebøker har ikke endret seg i samme grad som i Sverige. Og bøkene bruker mer tid på Øst-Rom enn de Svenske og framstillingen blir dermed mer detaljert, og de norske bøkene tar seg stort sett mer tid til å se på politiske reformer, spesielt de som fant sted under keiser Justinian.

Forklaringen på disse forskjellene henger mest sannsynlig sammen med forskjellene i historiefagets oppsett, hvor de i Sverige går gjennom hele det historiske hendelsesforløpet i løpet av det første året istedenfor å dele det opp mellom to år som de gjør i den norske skolen. De senere svenske årskursene er gjerne mer fokusert på historiske metoder og arbeide.

Læreplanene spiller også en viktig rolle hvor de i Sverige tilsynelatende har mer detaljerte og klarere definerte instruksjoner om fagets innhold, og disse instruksjonene har et større fokus på historien på 1800- og 1900-tallet, samt arbeid med kilder og historiebruk. Og disse

---

²⁵³ Læreplan i historie - fellesfag i studieforberedende utdanningsprogram (HIS1-02) [lest: 15.05.2020]

faktorene virker som den mest logiske forklaringen på hvorfor Øst-Rom blir framstilt slik det er i de svenske lærebøkene, samt forskjellene mellom de svenske og norske lærebøkene.

Litteraturliste:

Kilder:

- Aastad, S. A. Libæk, I. Stenersen, Ø. Sveen, A. (2013) *Historie vg2-3 - Ettbindsutgaven*. Oslo. Cappelen Damm.
- Almgren, H. Bergström, B. Löwgren, A. (1983). *Alla tiders historia*. Arlöv. LiberLäromedel
- Almgren, H. Bergström, B. Löwgren, A. (2018) *Alla tiders historia Ib*. Malmø- Glerups Utbildning AB
- Almgren, H. Larsson, H. A. (2013) *Alla tiders historia Bas*. Malmø. Glerups Utbildning AB
- Alnæs, K. (1984) *Norges- og Verdenshistorie før 1850*. Aschehoug.
- Benedictow, O. J. (1995) *Norges- og verdenshistorie før 1850, VK1*. Oslo. Universitetsforlaget.
- Brolin, P. Dannert, L. Holmberg, Å. (1970) *Historiens huvudlinjer del 1, lärobok för gymnasiet årskurs 1*. Uppsala. Almqvist & Wiksell Förlag AB.
- Dørum, K. Hellerud, S.V. Knutsen, K. Njåstad, M. (2016) *I ettertid – lærebok i historie for vg2 og vg3*. Skien. Aschehoug.
- Eliassen, J. Krag, C. Støa, S. Tønnesson, K. (1995) *Spor i tid – Verden før 1850*. Oslo. Aschehoug.
- Hansen, A. B. Killerud, I. H. Madsen, P. A. Roaldset, H. Sæther, E. (2013) *Perspektiver – Historie vg2 – vg3*. Oslo. Gyldendal undervisning.
- Heum, T. Moum, T. Teige, O. (2013). *Alle tiders historie vg2*. Oslo. Cappelen Damm.
- Johannesson, G. Seth, I. Söderlund, E. (1962). *Medeltidens och nya tidens historia för gymnasiet*. Stockholm. Svenska Bokförlaget
- Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2012) *Epos Ib*. Stockholm. Liber AB
- Karlson, P. Molin, K. Ohlander, A. Sandberg, R. (2001) *Epos – För gymnasieskolans kurs A och B*. Uppsala. Liber AB
- Kjellin, G. Westin, G. T. Åberg, A. (1990) *Människans historia 1*. Stockholm. Natur och Kultur

Larsson, O. (2016) *Möt historien 1b*. Malmø. Gleerups utbildning AB.

Larsson, O. (2016) *Möt historien 50p*. Malmø. Gleerups utbildning AB.

Nyström, H. Nyström, L. Nyström, Ö. (2017) *Perspektiv på historien – 50p*. Malmø. Gleerups Utbildning AB

Nyström, H. Nyström, L. Nyström, Ö. (2017) *Perspektiv på historien – Plus*. Malmø. Gleerups Utbildning AB.

Ræder, A. (1969) *Verdenshistorie for realskole og gymnas*. Oslo. Aschehoug.

Sandberg, R. (2011) *Epos 1a1*. Stockholm. Liber AB.

Öhman, C. (2010) *Historia 1a1 – för gymnasiet*. Stockholm. Natur & Kultur

Litteratur:

Ader, W. Ededal, I. Hedenborg, S. Långström, S. (2014) *Historia 2-3 – Sök, granska, tolka, och värdera*. Lund. Studentlitteratur.

Andersen, Astri. Rosland, Sissel, Ryymin, Teemu. Skålevåg, Svein Atle. (2015) *Å gripe fortida, innføring i historisk forståing og metode*. Oslo. Det Norske Samlaget.

Angvik, Magne (1982). «Skolebokanalyse som tema for lærerutdanning og forskning». *Norsk pedagogisk tidsskrift*. No 66, Norsk lektorlag Norsk lærerlag. (s. 367-378)

Bjørndal, Bjarne. (1967) *Om Lærebøker, Vurderingskriterier, forskningsoppgaver*. Kristiansand. Universitetsforlaget.

Brolin. Dannert. Holmberg. (1980) *Historiens huvudlinjer 2A*. Uppsala. Almqvist & Wiksell

Justvik, Nils Martin (2014). *Lærebokas dominerende posisjon i historieundervisningen- bare for elevenes skyld?* Universitet i Agder: Acta Didactica Norge

Karlson, Lars-Olof. *Örjan Nyström ny hedersdoktor* (2014). Tilgjengelig fra:

<<http://gu.se/omuniversitetet/aktuellt/nyheter/detalj/?contentId=1218849>> [lest: 10.03.2020]

Karlsson, P. (2018) *Om Mig*. Tilgjengelig fra: <<https://www.su.se/profiles/perkar-1.190061>> [lest. 01.05.2020]

Lund, Erik. (2016) *Historiedidaktikk, en håndbok for studenter og lærere*. Oslo, Universitetsforlaget.

Melve, Leidulf. Ryymin, Teemu. (red.) (2018) *Historikerens arbeidsmåter*. Oslo.

Universitetsforlaget

Olsson, U. *Åke Holmberg*. (2008) Kungl. Vitterhets historie och antikvitets akademien årsbok. 2008 Stockholm. Kungl. Vitterhetsakademien Tilgjengelig fra:

<<http://www.vitterhetsakad.se/system/pdfs/716/KVHAA.2008.1Holmberg.pdf>> [lest: 28.01.2020]

Richardson, G. (2011) *Svensk utbildningshistoria – Skola och Samhälle förr och nu*. Lund. Studentlitteratur.

Schück, H. *Gunnar T. Westin*. (2008) Kungl. Vitterhets historie och antikvitets akademien årsbok. 2009 Stockholm. Kungl. Vitterhetsakademien Tilgjengelig fra:

<<http://www.vitterhetsakad.se/system/pdfs/687/KVHAA.2009.5Westin.pdf?1378459941>> [lest: 28.03.2020]

Thue, F. W. (2019) Den historiske allmenndannelse -Historiefaget i høyere/videregående skole, 1869–2019. *Historisk tidsskrift, bind 98*. Oslo. Universitetsforlaget (s.167-190)

Wasberg, G. C. (2019) *Kåre Tønnesson i Store norske leksikon*. Tilgjengelig fra:

<https://snl.no/K%C3%A5re_T%C3%B8nnesson> [lest: 13.05.2020]

Alf Åberg. Tilgjengelig fra: <<https://stadslexikon.helsingborg.se/alf-berg/>> [lest: 05.04.2020]

Ane Bjølgerud Hansen. Tilgjengelig fra: <<https://www.gyldendal.no/Forfattere/Bjoelgerud-Hansen-Ane>> [lest: 12.05.2020]

Ann-Sofie Ohlander Tilgjengelig fra:

<https://web.archive.org/web/20100228155100/http://www.oru.se/humus/ann-sofie_ohlander> [lest: 01.05.2020]

Asle Sveen. Tilgjengelig fra: <<https://www.cappelendamm.no/forfattere/Asle%20Sveen-scid:2015>> [lest: 11.05.2020]

Byzantinology. Tilgjengelig fra: <<https://www.gu.se/english/research/find-our-researchers/?subjectId=605010102>> [lest: 13.05.2020]

Christer Öhman Tilgjengelig fra: <<http://www.rabensjogren.se/forfattare/116881-christer-ohman>> [lest: 19.03.2020]

Claus Krag. Tilgjengelig fra: <https://www.universitetsforlaget.no/Claus_Krag> [lest: 13.05.2020]

Eiving Sæther. Tilgjengelig fra: <https://www.gyldendal.no/Forfattere/Saether-Eivind> [lest: 12.05.2020]

Greek and Byzantine Studies. Tilgjengelig fra: <<https://www.lingfil.uu.se/research/greek-and-byzantine-studies/>> [lest: 13.05.2020]

Hans Albin Larsson. Tilgjengelig fra: <<https://www.gleerups.se/forfattare/hans-albin-larsson-a10848>> [lest:22.03.2020]

Hans Almgren. Tilgjengelig fra: <<https://www.gleerups.se/forfattare/hans-almgren-a10441>> [lest:14.04.2020]

Hege Roaldset. Tilgjengelig fra: <<https://www.gyldendal.no/Forfattere/Roaldset-Hege>> [lest: 12.05.2020]

Inger Hilde Killerud. Tilgjengelig fra: <<https://www.gyldendal.no/Forfattere/Killerud-Inger-Hilde>> [lest: 12.05.2020]

Institutionens historia Tilgjengelig fra: <<https://www.ekohist.su.se/2.2983/ekonomisk-historiska-institutionen-nod/migrerat-data-nod/nod-ekohist/www-ekohist-su-se/om-oss/institutionens-historia-1.40760>> [lest: 20.04.2020]

Ivar Libæk. Tilgjengelig fra: <<https://www.cappelendamm.no/forfattere/Ivar%20Lib%C3%A6k-scid:1273>> [lest: 11.05.2020]

Jørgen Eliassen. Tilgjengelig fra: <https://aschehoug.no/Jorgen_Eliassen> [lest. 13.05.2020]

Karl Molin. Tilgjengelig fra: <<https://www.historia.su.se/forskning/forskningsomr%C3%A5den/modernhistoria/2.9039/karl-molin-1.27806?cache=>>> [lest: 01.05.2020]

Karsten Alnæs. Tilgjengelig fra: <https://aschehoug.no/Karsten_Alnaes> [lest: 14.05.2020]

Ketil Knutsen. Tilgjengelig fra: <<https://www.uis.no/article.php?articleID=73994&categoryID=11198>> [lest: 09.05.2020]

Knut Dørum. Tilgjengelig fra: <<https://www.uia.no/kk/profil/knutdo>> [lest: 09.05.2020]

Lars Nystrøm. Tilgjengelig fra:

<<https://historiskastudier.gu.se/ominstitutionen/personal?userId=xnysla#tabContentAnchor1>>
[lest: 17.02.2020]

Læreplan i historie - fellesfag i studieforberevende utdanningsprogram (HIS1-02).

Tilgjengelig fra: <<https://www.udir.no/kl06/HIS1-02/Hele/Kompetansemaal/etter-vg2-studieforberevende-utdanningsprogram>> [lest: 14.05.2020]

Läroplan för gymnasieskolan – Allmän del (1970) Stockholm. LiberLäromedel.

Läroplan för gymnasieskolan, Lgy 70:2. Supplement 71. Historia. (1981). Stockholm. Liber UtbildningsFörlaget (s.6)

Ola Teige. Tilgjengelig fra: <<https://www.hivolda.no/tilsette/historie/ola-teige>> [lest: 09.05.2020]

Ole Jørgen Benedictow i Store norske leksikon. Tilgjengelig fra:

<https://snl.no/Ole_J%C3%B8rgen_Benedictow> [lest: 13.05.2020]

Om ämnet Historia. Tilgjengelig fra:

<https://www.skolverket.se/download/18.6011fe501629fd150a2892b/1530187210036/Komm+entarmaterial_gymnasieskolan_historia.pdf> [lest: 14.05.2020]

Om Samskolan. Tilgjengelig fra: <<https://www.samskolan.se/omsamskolan/>> [lest: 28.01.2020]

Per Anders Madsen. Tilgjengelig fra: <<https://www.gyldendal.no/Forfattere/Madsen-Per-Anders>> [lest: 12.05.2020]

Skillnaden mellan yrkesprogram och högskoleförberedande program. Tilgjengelig fra:

<<https://www.gymnasieguiden.se/informeras/skillnaden-mellan-ett-yrkesprogram-och-ett-hoegskolefoerberedande-program>> [lest: 14.05.2020]

Svein Arild Aastad. Tilgjengelig fra:

<<https://www.cappelendammundervisning.no/forfattere/Svein%20Arild%20Aastad-scid:26>>
[lest: 11.05.2020]

Swedish Research Institute in Istanbul. Tilgjengelig fra: <<https://www.srii.org/>> [lest: 13.05.2020]

Synøve Veinan Hellerud. Tilgjengelig fra: <https://aschehoug.no/Synnove-Veinan_Hellerud2> [lest: 09.05.2020]

Tommy Moum. Tilgjengelig fra:

<<https://www.cappelendammundervisning.no/forfattere/Tommy%20Moum-scid:1453>> [lest: 09.05.2020]

Trond Heum. Tilgjengelig fra:

<<https://utdanningsforskning.no/kilderpersoner/personerforfattere/trond-heum/>> [lest: 09.05.2020]

Ämne – Historia. Tilgjengelig fra:

<<https://www.skolverket.se/undervisning/gymnasieskolan/laroplan-program-och-amnen-i-gymnasieskolan/gymnasieprogrammen/amne?url=1530314731%2Fsyllabuscw%2Fjsp%2Fsubject.htm%3FsubjectCode%3DHIS%26tos%3Dgy&sv.url=12.5dfce44715d35a5cdfa92a3>> [lest: 15.05.2020]

Ämnen, poäng och inriktning. Tilgjengelig fra:

<<https://www.gyantagningen.se/utbildningar/nationella-program/amnen-poang-och-inriktning.html>> [lest: 14.05.2020]

Øivind Stenersen. Tilgjengelig fra:

<<https://www.cappelendamm.no/forfattere/%C3%98ivind%20Stenersen-scid:1965>> [lest: 11.05.2020]